

DE PRIJSREGLEMENTERING

door

H. SWENNEN

Gewoon hoogleraar aan de U.I.A.

WETGEVING

1. De algemene prijzenwet, de wet van 22 januari 1945 betreffende de economische reglementering en de prijzen, en het ministerieel besluit van 22 december 1971 houdende verplichting tot aangifte van de prijsverhogingen (zoals laatst gewijzigd bij M.B. van 24 dec. 1975) bevatten de bepalingen m.b.t. prijsregelende bevoegdheid van de minister van economische zaken ten aanzien van producten en diensten in het algemeen. Daarbij dient ook de Besluitwet van 14 mei 1946 vermeld (*Staatsbl.*, 16 mei 1946) die het verwezenlijken van abnormale winst ongeoorloofd maakt. De Commissie tot regeling der prijzen (meestal nog „prijzencommissie” genoemd naar de sinds 1951 werkende adviescommissie), die de Minister van advies dient, werd opgericht bij Koninklijk Besluit van 3 juni 1969 (*Staatsbl.*, 30 juni 1969).

2. Voor belangrijke sectoren is een bijzondere regeling getroffen. Zo is er een aparte prijsreglementering (met verhogingsaangifte en eigen adviescommissie) voor farmaceutische producten en andere geneesmiddelen(1). In de petroleumsector wordt door een apart adviesorgaan, het Overleg- en Controlecomité voor de Petroleum, en niet door de prijzencommissie, advies uitgebracht m.b.t. prijsvaststelling (K.B. 8 april 1974, *Staatsbl.*, 10 april 1974, art. 2, b). De financiële sector valt, in het algemeen, buiten de prijsreglementering. Tarieven worden er op grond van de daar geldende wetgeving vastgesteld(2). In land- en tuinbouw, veeteelt en wijnbouw zijn er verschillende Europese prijsregelingen die geen of slechts weinig ruimte laten voor een nationaal prijsbeleid. Voor prestaties van openbare diensten is er meestal een aparte prijsvaststellingsregeling. Een overzicht

(1) Wet 9 juli 1975, *Staatsbl.*, 30 juli 1975, verlengd tot 31 dec. 1978 bij W. 22 dec. 1977, *Staatsbl.*, 24 dec. 1977, K.B. 11 dec. 1975, *Staatsbl.*, 16 dec. 1975 err. in *Staatsbl.*, 21 febr. 1976, waaraan bij al. 2 van het enig artikel van de W. 22 dec. 1977 „kracht van wet” is gegeven vanaf de inwerkingtreding van dit K.B.; M.B. 10 febr. 1976, *Staatsbl.*, 12 febr. 1976; de wet is inmiddels opnieuw verlengd.

(2) Bijv. art. 1, § 1, c, W. 28 dec. 1973, *Staatsbl.*, 29 dec. 1973 — maximum-credit-rentepercentages.

van bijzondere regelingen vindt men bij P. DE VROEDE, A.P.R., Tw. *Prijsregeling*, 1976, nr. 440-483.

3. Benevens de prijzenwet die in de organisatie van de regelende tussenkomst van de overheid voorziet, zijn verder artikel 311 van het Strafwetboek en de Wet van 18 juli 1924 op de wederrechtelijke speculatie inzake levensmiddelen en koopwaren, handelspapieren en -effecten (*Staatsbl.*, 14 aug. 1924) te vermelden. Deze wetgeving stelt ongeoorloofde speculatie strafbaar: met bedrieglijke middelen de stijging of daling van de prijzen veroorzaken of dat te pogen enerzijds, zelfs zonder bedrieglijke middelen vrijwillig een abnormale stijging of daling van prijzen veroorzaken of dat te pogen anderzijds.

In het laatste geval is bijzonder opzet vereist. In beide gevallen moet, behalve bij strafbare poging, het resultaat, prijsverhoging of -verlaging, ook voorhanden zijn. Vervolgelingen en veroordelingen op grond van deze wetgeving komen bijna niet voor (3).

Hierna wordt enkel de algemene prijzenwet en het besluit van 1971 besproken (4).

ALGEMEEN

4. Het prijsregelend optreden vormt een belangrijk stuk van het economisch overheidsbeleid in België. De prijzen op een redelijk peil te houden is nodig om de „concurrentiepositie van de ondernemingen en de koopkracht van de bevolking” te handhaven. In dat opzicht is prijsbeheersing in België des te meer nodig terwille van de prijzen en lonen-spiraal: de lonen zijn gekoppeld aan de index der consumptieprijzen. Verhoging van die prijzen leidt automatisch tot loonsverhoging, zij het echter met enig uitstel (naargelang de vastgestelde spil-indexen, waarvan de overschrijding aanleiding geeft tot een evenredige loonsverhoging), en vergroting van de loonkost zal dan wel weer leiden tot prijsverhoging. Met uitzondering van crisisperiodes (en dan nog op voorwaarde dat de sociale

(3) In 1971: 12 veroordelingen, 1 vrijspraak, 1 gew. prob.; zie: *Ger. Statist.* 1977, nr. 3, blz. 18.

(4) BIBLIOGRAFIE

— Een van annotaties voorziene tekst van de wet vindt men in de door VAN GERVEN, W. e.a. bezorgde uitgave van het *Wetboek economisch en financieel recht*, Story, Gent; benevens de handboeken van handelsrecht en economisch recht kan men raadplegen: BOURGOIGNIE, TH., *La réglementation des prix en Belgique*, U.C.L. — Séminaire de droit commercial, 1973; DE VROEDE, P., A.P.R., Tw. *Prijsregeling*, Gent, 1976;

— ANDERSEN, R., *La réglementation des prix en droit belge*, Interuniversitair Centrum Staatsrecht, Brussel, 1977. In de literatuuropgave van deze werken vinde men verder verwijzing naar tijdschriftartikelen. Opgave van gepubliceerde rechtspraak vinde men in de jaarlijkse *Kroniek van Belgisch economisch recht* (sinds 1969) in S.E.W.

partners geen akkoord bereiken) is er geen rechtstreeks ingrijpen van de overheid m.b.t. de lonen. In de „herstelwetten” van 30 maart 1976 (*Staatsbl.*, 1 april 1976) en 24 dec. 1976 (*Staatsbl.*, 30 dec. 1976) zat een uitschakeling van de indexkoppeling voor het deel van het loon dat 40.250 Fr. overschreed — eerste wet — en een onrechtstreeks verhinderen van het ophalen van achterstand nadien door het niet toestaan van prijsverhogingen voor zover die zouden voortvloeien uit een toegestane loonsverhoging die groter zou zijn dan de stijging van de index — tweede wet —. Strak de hand houden aan de prijzen is dan vereist. In het verleden heeft zulks wel tot moeilijkheden geleid. Soms werd de prijzenpolitiek indexpolitiek genoemd: verkapte loonmatiging door een prijsbeheersing m.b.t. die producten en diensten die in de index zijn opgenomen. Soms kon men niet meer de hand houden aan de prijzen en was een „aanpassing” van de index vereist(5).

5. Ingrijpen op het vlak van de prijzen is een van de middelen van de overheid om het marktmechanisme bij te regelen. In dat opzicht houdt een prijsbeleid nauw verband met wat er gedaan wordt aan een actief mededingingsbeleid enerzijds, aan consumentenbeleid anderzijds(6). Met prijszetting kan gecorrigeerd worden als het mededingingsbeleid niet die marktstructuur — en daaruit volgende: die juiste prijs — oplevert die wenselijk is. Ten aanzien van die marktstructuur en die prijs is het bij verbruiksgoederen vanzelfsprekend van groot belang hoe de consument reageert. Goede informatie van de consument, waarbij er ook voor de overheid een taak ligt, kan daar helpen. Maar van een actief mededingingsbeleid is in België geen sprake, en van consumentenvoorlichting in dit perspectief evenmin(7).

Door de (vorige) minister van economische zaken werd in 1976 een voorontwerp van wet betreffende de economische mededinging voorgesteld (*S.E.W.*, 1977, blz. 785-787). Met alleen maar een prijsreglementering, waarbij de Minister alles en iedereen moet bewaken en autoriter optreden, kan de overheid haar taak t.a.v. het marktgebeuren niet sta moeten leiden. Na mededingingsbeleid en prijsbeleid zouden naast mekaar moeten leiden. Een goede mededinging zou al vanzelf tot „betere” prijzen leiden. Ervaren regeringswisseling werd het voorontwerp van wet niet meer opgenomen. Ten aanzien van het consumentenbeleid is de zaak erg duidelijk. Ervan is de overheid niet verantwoordelijk. Echter, de overheid moet zorgen dat de verbruiker prijsbewust koopt lijkt voor de overheid.

(5) Bijv. de aardappelschaarste 1974 — *S.E.W.*, 1976, blz. 52.

(6) Hieromtrent terloops: DAEMS, H., *Publieke holding: politiek onvermijdelijk*. *Tijds. voor Management en Economie*, XXI, nr. 2, 1976, blz. 226-227. *is zeg ik*

(7) Hierover: STUYCK, J., SWENNEN, H., VAN DEN BERGH, R., *Als het nodig is*. *consumentenvoorlichting door de overheid in België*, Antwerpen, 1978, blz. 14-16.

...anneer m.b.t. de prijsbeheersing het dekse... uit de pan dreigt
ercatorcampagne in 1974).

...orontwerp van Wet betreffende de economi... che mededin-
...rgesteld als noodzakelijk naast een prijsbel... id werd erop
...e huidige prijsreglementering een ongunstig... ffect heeft op
...gsstructuur. Afspraken tussen ondernemers w... worden eerder
...rijsverhogingsaangiftes ingediend worden d... or bedrijfs-
...oor hun sector en ook de programma-overeenk... omsten met
...ingen worden gesloten. Verder zijn er de tech... ieken van
...or de Minister. Maximumprijzen bijvoorbeeld, ... die dan als
...elijk gevraagde prijs worden, laten sommige on... dernemin-
...op zouden kunnen leveren, toe om extra winst t... maken.

...demt des te meer als bij het vaststellen van de m... ximum-
...wordt rekening gehouden met het behoud van onde... nemin-
...houd van de tewerkstelling. Dat daarmee wordt r... kening
...dt overigens graag bevestigd(8). Het kan er ech... ter toe
...ernemingen die bij „echte” mededinging van de... markt
...inen, nu dank zij een hoge maximumprijs, en als d... prijs
...deren kan gevraagd worden, in leven worden geho... aden.
...beuren dat door de hoge maximumprijszetting de kos... van
...mededinging (waaraan verder niet geraakt wordt) w... ordt
...de consument, en de ondernemingen daarmee nog o... ver-

...vordt een welhaast legendarisch voorbeeld. Industri... le
...oor 15 tot 20% van het broodbakken instaan zitten n... et
...kosten dan de ambachtelijke bakkers. De eersten moe... n
...zet bij grote afnemers vinden dankzij het toekennen va... n
...tingen op de prijs. Terwille van de „werkgelegenheid”

t de minister van Economische Zaken voor zijn prijs-
...t zoveel dient rekening gehouden, ruime armslag
...aamd „discretionaire,, bevoegdheden. Men begrijpt
...amige sectoren, een prijsbeheersing niet „tegen” de
...gevoerd worden, niet opgelegd, maar vastgesteld in
...t.a.v. de controle van dit overheidsoptreden grote

, nr. 19 van 14 febr. 1978, blz. 729, vraag nr. 36.
ver, 1977-1978, nr. 38 van 18 juli 1978, blz. 2852, vraag nr. 118;
1977, blz. 711, vraag nr. 26; 1977-1978, nr. 43 van 5 sept. 1978, blz.
7-1978, nr. 19 van 7 maart 1978, blz. 1360, vraag nr. 15.

problemen: meestal i.v.m. de gelijkheidsregel en de beginselen van behoorlijk bestuur(10). Totnogtoe heeft vnl. de Raad van State, geprobeerd om dank zij een aangepast hanteren van deze regelen de overheid de nodige ruimte te laten(11), maar terzelfdertijd voor een goede rechtsbescherming te zorgen(12). Ook de rechter wordt de laatste tijd meer en meer geroepen — en opgeroepen — om overdreven terughoudendheid m.b.t. zijn beoordelingsrecht te laten vallen(13).

HOOFDSTUK I

NORMALE PRIJS, PRIJSZETTING EN PRIJZENCONTROLE DOOR DE OVERHEID

De prijzenwet zelf regelt drie situaties: de normale prijs (I), de maximumprijszetting (II) en de programma-overeenkomst (III).

I. NORMALE PRIJS

9. Artikel 1, §2 stelt een verbod om te verkopen (daarin begrepen: prestaties leveren) tegen een prijs die hoger is dan de normale prijs. De hoven en rechtbanken oordelen „oppermachtig” over het abnormaal karakter van de prijs, rekening houdend met de verwezenlijkte winst, met de staat van de markt, de kosten van exploitatie (...). Hoewel er erg uiteenlopende rechtspraak is geweest(14), wordt de houding van de rechter meestal als volgt samengevat. Van alle in de wet opgesomde criteria houdt de rechter alleen vast aan de staat van de markt en dat wil dan zeggen: de marktprijs. Dat is de prijs die gebruikelijk is, d.w.z. die door het merendeel der ondernemers die „op de markt” zijn gehanteerd wordt. De „normale prijs” is dan geen normatief begrip: de rechter maakt niet uit wat normaal (of abnormaal) is, maar stelt gewoon vast.

(10) Daaromtrent: NEELS, L., *Staatsrecht en economische orde*, S.E.W., 1977, 388-412, blz. 401 e.v.

(11) Bijv. arrest nr. 14.004, inzake *Farnir*; arrest nr. 16.403, inzake *Commission interfédérale des grossistes en pommes de terre*.

(12) Bijv. arrest nr. 15.958, inzake *Landsbond beenhouwers en spekslagers*; arrest nr. 18.005, inzake *Agence et Messageries de la Presse*. Vgl. i.v.m. het gelijkheidsbeginsel: DE JONGHE, J., REYNTJENS, F., *De twijfels van het Hof van Cassatie*, R.W., 1975-1976, 2113-2130, maar ook, i.v.m. hoogdringendheid: Cass., 7 oct. 1977, R.W., 1977-1978, 1753-1764, met noot DE JONGHE, J., *Over de zogenaamde hoogdringendheid*.

(13) Zie nog: MERTENS DE WILMARS, J., *De rechter in het economisch recht*, R.W., 1976-1977, 257-278.

(14) Zie: DE VROEDE, o.c., nr. 135-142.

10. Hoe juist deze samenvatting ook is (zeker als men recente vonnissen leest) en hoezeer de minister van economische zaken (die het beleid ter zake van prijzen maakt) die houding van de rechters ook wil bevestigen, toch wringt het wat. Wanneer hij de geconstateerde marktprijs als normale prijs aanneemt, onderzoekt de rechter evenwel niet eerst of de markt behoorlijk werkt. Hij gaat niet na of er voldoende mededinging is; integendeel, hij gaat ervan uit dat die er is. En juist de „staat van de markt”, dan begrepen als de marktstructuur, is het door de wet aangewezen beoordelingselement dat de rechter zou toelaten na te gaan of er voldoende mededinging is. Het is dit beoordelingselement dat hem o.m. toelaat om het waargenomen prijsniveau kritisch te bekijken. De omstandigheid bijv. dat er tussen het merendeel der aanbieders op de markt een verstandhouding is m.b.t. de prijzen zal de rechter ertoe leiden die prijzen niet zo maar als normaal aan te nemen. Totnogtoe zijn de rechters echter bijzonder terughoudend geweest om in dat opzicht de hun gegeven beoordelingsmacht te hanteren.

11. Op te merken valt nog dat een prijs hoe dan ook ongeoorloofd is wanneer hij aanleiding geeft tot het verwezenlijken van een abnormale winst (art. 1 Besluitwet 14 mei 1946).

Verdiepingsgewijze opbouw in de prijsregeling

12. Het verbod om tegen hogere dan de normale prijzen te verkopen vindt, luidens de aanhef van artikel 1, § 2 van de wet, slechts toepassing „bij ontstentenis van afsluiting van een programma-overeenkomst of van vaststelling van een maximumprijs”. Is er een maximumprijs gezet door de Minister en houdt men zich daaraan dan kan men geen veroordeling oplopen wegens verkoop tegen abnormale prijs. Wel blijft men in dit geval onderworpen aan de Besluitwet van 14 mei 1946, waarvan artikel 1 uitdrukkelijk voorhoudt dat ongeoorloofd is „elke prijs, hij weze zelfs gelijk aan of lager dan de maxima voorzien bij de vigerende strafregeling, indien hij voor de onderwerpelijke verrichting aanleiding geeft tot de verwezenlijking van een abnormale winst, onder meer ingevolge een te hoge raming van een der bestanddelen der prijzen”. Heeft men zich (mee) verbonden in een (zelf of door de bedrijfsvereniging met de Minister afgesloten) programma-overeenkomst dan moet men alleen met de uit de overeenkomst voortvloeiende prijs rekening houden. Op een eventueel maximumprijzenbesluit dat, naast de programma-overeenkomst staande, alleen betrekking kan hebben op de ondernemers die de overeenkomst niet ondertekenden hoeft men niet te letten. Zonder dat dit met zoveel woorden in de wet is gezegd volgt het uit de instelling zelf van de programma-overeenkomst die voor de betrokken ondernemingen een aparte prijsregeling

kan voorzien. De bevoegdheid om (voor korte duur) die aparte regeling te treffen (met zelfs aparte sancties) wordt aan de Minister, die ook de maximumprijzen zet, door de prijzenwet gegeven (art. 1, § 3). Luidens de wet zelf is de rechter niet bevoegd de prijs van de programma-overeenkomst als abnormaal te bestempelen. Evenmin kan, o.i., de besluitwet van 14 mei 1946 toepassing vinden. Dat volgt al uit de verdiepingsgewijze opbouw van de prijsregeling. Wie met de Minister een programma-overeenkomst kan afsluiten zit op de hoogste verdieping; de lift voor de controle op de winst komt daar niet meer (de bewoordingen „hij weze zelfs gelijk aan of lager dan de maxima” uit de besluitwet gerelateerd aan deze opbouw en dan betekenend: tot daar).

II. MAXIMUMPRIJS

13. Luidens artikel 1, § 1 van de prijzenwet is het verboden producten (...) te verkopen of te kopen (...) tegen een prijs hoger dan de maximumverkoop prijs en prestaties aan te bieden of aan te nemen tegen een hogere prijs dan de maximumprijs.

14. De bevoegdheid om die maximumprijzen te stellen wordt aan de Minister gegeven in artikel 2, §§ 1, 2 en 2bis van de wet. Hij mag, hetzij voor het grondgebied van het Koninkrijk, hetzij voor sommige gedeelten ervan, de maximumprijzen vaststellen (§ 1). Hij mag insgelijks de maximumwinst vaststellen welke elke verkoper of tussenpersoon zich mag toemeten (§ 2). Paragraaf 2bis laat de Minister toe om, voor een termijn van ten hoogste zes maanden, een geïndividualiseerde maximumprijs vast te stellen, d.w.z. voor één onderneming, en zulks onder verder te noemen voorwaarden.

15. *Sectoriële maximumprijzen en maximumwinsten* kunnen op verschillende manieren worden vastgesteld. Het minst verfijnd is ongetwijfeld het vaststellen van de *maximumprijs op één niveau van de distributie* (bijv. aan verbruiker). Als zo'n maximumprijs wordt ingevoerd en als de werkelijk gevraagde prijzen tot dit niveau stijgen, verdwijnen de voorheen bestaande prijsverschillen (en kunnen sommigen hun prijzen meer verhogen dan anderen). Bij zo'n maximumprijs wordt er geen rekening gehouden met de verschillende kostenstructuur van ondernemingen. Evenmin wordt dan rekening gehouden met de winstnemingen op de verschillende distributieniveaus. Het kan dan voorkomen dat de producenten, een onverminderde winst behoudend, de gestegen kosten voor de grondstoffen „doorrekenen” en de hele last van de maximumprijs aldus doorschuiven naar de verdelers, die dan zelf hun winst moeten beperken.

16. De prijzenwet zelf laat de Minister alle vrijheid om deze maximumprijzen te zetten op de wijze die hem, de economische situatie beoordelend, het meest geschikt voorkomt.

Er is met name geen verplichting voor de Minister, althans niet in de prijzenwet, om voor meerdere of voor alle distributieniveau's terzelfdertijd een maximumprijs voor het betrokken product vast te stellen (15). Een beperking op deze laatste regel kan wel volgen uit artikel 6 van de Grondwet en, verder, uit de beginselen van behoorlijk bestuur. Zo werden de prijsbesluiten uit de tijd van de oliecrisis aangevochten omdat ze wel een maximumprijs hadden gezet voor de detaillisten maar niet voor de grossiers. Sommige detaillisten die hun producten van de grossiers betrokken moesten daarvoor meer betalen dan de prijs die ze bij wederverkoop mochten vragen (16). L. Neels en J. Stuyck (17) wijzen er op dat de Minister daarbij een groep van betrokkenen, *in casu* de detaillisten, die toch al geen stevige positie had voor het verdedigen van haar belangen, wel erg onbeschermd liet tegenover de leveranciers. Voor het beoordelen van die houding kon men zich, aldus deze auteurs, steunen op het gelijkheidsbeginsel gecombineerd met het fair-play beginsel, op de zorgvuldigheidsplicht en op de gelijkheid ten aanzien van de openbare lasten. Tot een vast besluit over de geldigheid van de besluiten wilden Neels en Stuyck niet komen, o.m. omdat vele beweringen in deze zaak niet gestaafd werden. Wat men later te weten kwam over de positie van de Minister (die zich „in een belegerde vesting” bevond — *Beknopt Verslag, Kamer*, 14 mei 1974, blz. 80-82) en over de houding van de petroleummaatschappijen tegenover de onafhankelijke grossiers, en vooral over de aparte situatie van grossiers (18), moge leren hoe moeilijk het zou geweest zijn om uitspraak te doen.

17. Met betrekking tot het vaststellen van maximumprijzen op bepaalde distributieniveau's en niet op andere, mag nog het volgende opgemerkt worden. Het zou onjuist zijn de zaak zo voor te stellen alsof de enen onder een scherp prijsregime vallen en de anderen volkomen vrij zijn. Maximumprijzen zetten is slechts één van de middelen in het prijsbeleid. Wie niet aan de maximumprijs is onderworpen valt wel (...) onder het stelsel van de prijsverhogingsaangifte. Zijn prijzen worden door de Minister „bewaakt”; n.a.v. een prijsverhogingsaangifte kan de Minister de

(15) R.v.S., inzake *Commission interfédérale des grossistes en pommes de terre*, arrest nr. 16.403 van 7 mei 1974.

(16) Corr. Kortrijk, 26 juni 1974, *R.W.*, 1974-1975, 548-564, met noot DE VROEDE, P.

(17) Aanvechting van maximumprijsbesluiten die door hun overtreders verlieslatend genoemd worden, *Jura Falconis*, 1974-1975, 419-434, blz. 430.

(18) E.E.G.-Commissie, Zevende verslag over het mededingingsbeleid, 1978, blz. 42 e.v.

nodige maatregelen treffen. Er weze voorts aan herinnerd dat ingrijpen op het niveau van de prijzen een ingrijpen is op de markt; het moet dus ook beoordeeld worden in het licht van de marktstructuur. Het kan best dat ingrijpen op één niveau, bijv. aan het begin van de distributieketen, voldoende is om verderop een redelijk, algemeen, prijspeil te houden. Zo is het ook duidelijk dat bijv. een ingrijpen op het eind van de distributieketen een invloed kan hebben, en zelfs dat de Minister deze beïnvloeding op het oog heeft, op de prijzen van de andere distributieniveaus. Dat laatste, door vaststelling van maxima op een bepaald niveau, bijv. op detailhandelsniveau, druk te doen uitoefenen op andere, bijv. grossiers, is een hanteren van prijswetgeving waarop op grond van de prijzenwet in het algemeen geen kritiek kan uitgeoefend worden. Wel zal de Minister, als hij op die manier ondernemers of burgers mee inspant voor het prijsbeleid, bijzonder op de beginselen van behoorlijk bestuur moeten letten. Als de Minister het bijv. onmogelijk acht om op een bepaald distributieniveau aan prijsbeheersing te doen kan hij niet zijn eigen taak afwentelen op ondernemers of burgers die voorts „in de kou staan” (18bis).

18. Tenslotte dient m.b.t. de keuze van het distributieniveau nog gewezen te worden op de beperkingen die uit Europese gemeenschappelijke marktregelingen, in het bijzonder uit de gemeenschappelijke prijsregelingen, voortvloeien. Waar dergelijke regelingen voorhanden zijn mogen de nationale autoriteiten geen prijsmaatregelen treffen die de doelstelling of de werking van de gemeenschappelijke marktordening in gevaar brengen. Dat brengt vanzelfsprekend mee dat een prijsregeling die betrekking zou hebben op het distributieniveau („handelsfase”) waarvoor een Europese prijs bestaat nog nauwelijks doenbaar is. Gaat het om een nationale prijsregeling voor een niveau waar geen Europese prijs is gezet dan zal die eerste regeling, terwille van de weerslag ervan op de andere niveau's waar wel een Europese regeling bestaat, getoetst worden op haar verenigbaarheid met de gemeenschapsregeling (19).

19. Bij *maximumprijzen op meerdere niveau's* houdt men rekening met de verschillende kosten en winstnemingen op de niveau's in de distributie. In beide voorgaande gevallen leidt de techniek van prijszetting er echter

(18bis) Zie ook: R.v.S. inzake *Féd. belge Nég.-dét. en combustibles*, nr. 18.916 van 19 april 1978 over de verhouding normale prijs op één niveau - maximumprijs op een ander niveau.

(19) H.v.J., arresten Galli, 31/74 van 23 jan. 1975, met noot VERLOREN VAN THEMAAT in S.E.W., 1975, blz. 241 e.v.; Tasca en Sadam, nrs. 65/75 en 88-90/75 van 16 en 26 febr. 1976, met noot SLOT, P.J. in S.E.W., 1976, blz. 447 e.v., ook in T.V.V.S., 1976, blz. 167 e.v. met noot MOK, M.R., bevestigd in Proc. Konings Neufchâteau — Deckman, P., arrest in de zaak 154/77 van 29 juni 1978 over maximumwinstmarge-prejudiciële vraag.

toe dat prijsverschillen tussen de producten der onder de prijsregeling vallende ondernemingen dreigen verloren te gaan. Door *maximumwinstmarges* vast te stellen kan daaraan ten dele verholpen worden. Deze techniek laat de kostenstructuur van iedere onderneming onverlet, en middels een bewaken van de prijzen der grondstoffen die in deze ondernemingen worden gebruikt kan het algemene prijspeil in de sector goed blijven. Maximumwinstmarges en maximumprijzen kunnen ook terzelfdertijd gehanteerd worden, al is dat vaak technisch moeilijk en levert het niet zonder meer de voordelen op die ieder van beide vormen van prijszetting apart meebrengen kan. Een techniek die zowel de kostenstructuur en de winstneming van de verschillende ondernemingen onverlet laat en terzelfdertijd de prijzen, uitgedrukt in bedragen, laat beheersen is het hanteren van een *referteprijsniveau*. Als maximumprijs kan dan gezet worden de door de ondernemers (voor ieder apart te berekenen) op een bepaald tijdstip of gedurende een bepaalde periode toegepaste prijs, te verhogen, of te verlagen, met een bepaald percentage. Deze techniek levert echter, zeker als er daarnaast geen absoluut maximumbedrag is bepaald voor de prijs van het product, problemen m.b.t. de gelijkheidsregel van artikel 6 van de Grondwet. Zo werd door de Raad van State de maximumprijsregeling voor vlees, van 1970-1971, vernietigd. In die regeling was een referteprijsniveau gehanteerd. Dat leidde ertoe dat er in feite twee prijsregelingen bestonden, één, zeer strenge overigens (prijsverlaging t.o.v. de referteprijs), voor de meeste slagers en een andere voor de slagers die nog geen zaak hadden ten tijde van de referteperiode. Dezen hadden daarmee geen referteprijs en waren niet aan de maximumprijbsbesluiten onderworpen. Voor hen gold alleen het verbod om tegen hogere prijzen dan de normale prijzen te verkopen, en dat laatste is — zo moest de Raad van State toegeven — een veel mildere regeling. Op die manier werd een ongelijkheid ingevoerd welke niet gerechtvaardigd scheen door een technische noodzaak noch door zwaarwichtige economische redenen(20). In de daarna totstandgekomen nieuwe regeling werden ook de slagers die zich na een bepaalde datum gevestigd hadden, aan een maximumprijs onderworpen. Daarvoor werd het systeem van de *goedgekeurde* prijzen gehanteerd. De ondernemingen moeten dan hun prijzen laten goedkeuren door de Minister en de aldus goedgekeurde prijs geldt als maximumprijs(21).

20. Blokkering der prijzen is ook een vorm van maximumprijszetting (algemene prijsblokkeringen zijn eerder uitzonderlijk) in omstandigheden

(20) R.v.S., *Landsbond van beenhouwers en spekslagers*, nr. 15.958 van 5 juli 1973.

(21) Ook dit besluit, van, 9 aug. 1974, werd door de Raad van State, om dezelfde reden vernietigd: nr. 19.035 van 31 mei 1978.

waarin met de gewone sectoriële regelingen nauwelijks of niet meer een prijsbeheersing kan georganiseerd worden (22). Wanneer ze als maximumprijsbesluiten worden uitgevaardigd en een referteprijs hanteren rijzen de zoëven genoemde problemen i. v. m. het gelijkheidsbeginsel. Een prijsblokkering van beperkte duur kan, ietwat verkapt, georganiseerd worden door de termijn van de prijsverhogingsaangifte te verlengen. Dat gebeurde in de inflatietijd van de eerste zeventigerjaren toen die termijn op zes maanden werd gezet (23). Het hanteren van de prijsverhogingsaangiftetermijn levert voor de overheid het voordeel op dat een geleidelijke opheffing van de blokkade, mogelijk is (24).

Individuele maximumprijs

21. Luidens artikel 2, § 2bis van de prijzenwet kan de Minister voor een termijn van ten hoogste zes maanden een geïndividualiseerde maximumprijs, een maximumprijs voor een onderneming, vaststellen. Artikel 5, § 1 van het Ministerieel Besluit van 1971 treft hiervoor een nadere regeling. Tot een individuele maximumprijs kan slechts worden overgegaan wanneer een prijsverhogingsaangifte wordt ingediend door alleen de onderneming aan wie deze maatregel zal opgelegd worden of apart door meerdere ondernemingen die slechts een beperkt gedeelte van de markt vertegenwoordigen. Daarmee wordt meteen de bedoeling van deze regeling duidelijk, nl. één of een paar ondernemingen (voor ieder dan een geïndividualiseerde maximumprijs) die zich niet aan het algemene prijsniveau in een sector (willen) houden daartoe tijdelijk te dwingen. Gaat het om een onderneming die meer dan een beperkt gedeelte van de markt vertegenwoordigt of om meerdere ondernemingen, die tesamen meer dan zo'n beperkt marktaandeel hebben, gaat het m.a.w. om een prijsverhogingstendens die (om die reden) betekenisvol is voor de hele sector dan mag alleen op het sectorieel niveau aan prijsbeheersing gedaan worden. Slechts naar aanleiding van een prijsverhogingsaangifte kan dus opgetreden worden. De verdere voorwaarden zijn de volgende: het vaststellen van zo'n maximumprijs moet gebeuren tijdens de periode van prijsverhogingsaangifte, dat is tijdens de normale periode die de Minister zich heeft voorbehouden om op prijsverhogingsaangiften te reageren. Vooraleer deze beslissing te treffen moet de Minister de prijzencommissie

(22) Gedurende de laatste vijftien jaren: in 1966, in 1971 en in 1975-1976.

(23) M.B. van 14 oct. 1974, *Staatsbl.*, 17 oct. 1974.

(24) Door opeenvolgende verkortingen van de termijn na de blokkeringsperiode — zie bijv. het M.B. van 24 maart 1975, *Staatsbl.*, 29 maart 1975 — en milderingen van de blokkering naargelang de stand van de verhogingsaangifte bij het indtreden van de blokkering — zie bijv. het M.B. van 3 juli 1975, *Staatsbl.*, 5 juli 1975.

daaromtrent om advies vragen. De betrokken onderneming(en) wordt (-den) daarbij gehoord. De beslissing zelf, die met redenen moet omkleed zijn, moet aan de onderneming ter kennis gebracht worden bij aangetekend schrijven. De maximumprijs geldt voor een periode van maximum zes maanden. Tenslotte volgt uit artikel 5, § 1 van het besluit van 1971 dat het opgelegde maximum niet lager mag zijn dan de door de onderneming op het ogenblik van de prijsverhogingsaangifte regelmatig toegepaste prijs. Hoewel artikel 2, § 2bis van de wet de Minister toelaat een „maximumprijs” te zetten, wat hem vrijlaat m.b.t. het bepalen van het niveau daarvan, luidt artikel 5, § 1 van het uitvoeringsbesluit dat de Minister kan beslissen dat „de aangegeven verhoging geheel of gedeeltelijk niet mag worden toegepast (...)” (25). Daarnaast weze nog vermeld dat de Minister bij de voorbereiding van de Wet van 30 juli 1971 die artikel 2, § 2bis invoegde, „toezegde” om deze techniek alleen te gebruiken als andere middelen, met name overleg, niet zouden helpen (26). In antwoord op een parlementaire vraag (27) deelde de Minister in december 1975 mee dat in twintig gevallen de procedure van artikel 2, § 2bis van de wet ingezet was (geweest) en dat in negen gevallen (daarvan) een individuele maximumprijsbesluit was getroffen. Sinds eind december 1975 de „overlegprocedure” in de prijsverhoging werd georganiseerd zal de Minister zeker in nog mindere mate een beroep moeten doen op de individuele maximumprijszetting (daaromtrent verder onder „prijsverhogingsaangifte”).

22. Een vraag van eerder academisch belang is of bij individuele maximumprijs aan de Besluitwet van 14 mei 1946 (abnormale winst) nog enige betekenis toekomt.

Aangenomen mag immers worden dat de Minister een maximumprijs zal zetten die voor de onderneming geen abnormaal grote winst toelaat. Toch gaat het daarbij om het maximumprijsniveau voor de verkopen, in het algemeen, van een bepaald product van de onderneming. Het kan voorkomen dat deze onderneming, binnen de grenzen van het individueel besluit blijvend maar dank zij een „zaakje” m.b.t. de producten die zijzelf gebruikt, een bepaalde transactie kan doen waarbij ze abnormale winst realiseert (28).

(25) Nog eens bevestigd in 1975: art. 1, § 2, punt 4 van het Besluit.

(26) Hierover: ANDERSEN, o.c., blz. 144.

(27) V. en A. Kamer, 1975-1976, nr. 7 van 16 dec. 1975, blz. 469, vraag nr. 21.

(28) Vgl. de tekst van de Besluitwet: „Die, voor de onderwerpelijke verrichting, aanleiding geeft tot ...”.

Verlieslatende maximumprijzen

23. De jongste jaren rezen i.v.m. het zetten van maximumprijzen, opnieuw problemen met betrekking tot het niveau van die prijszetting. Prijsbesluiten uit de tijd van de oliecrisis en een besluit dat tijdens de aardappelschaarste de prijzen binnen aanvaardbare grenzen probeerde te houden werden aangevochten (het eerste op grond van art. 107 G.W. voor de rechtbank, het tweede voor de Raad van State — zie hierboven) omdat ze de ondernemers zouden verplichten met verlies te verkopen. Rond de jaren vijftig waren gelijkaardige problemen gerezen i.v.m. de prijsbesluiten voor steenkool(29).

Op te merken valt dat het hier te bespreken probleem op situaties doelt waarbij aan (het merendeel van) de ondernemers van een sector of aan een bepaalde categorie van ondernemers zgn. verlieslatende maximumprijzen worden opgelegd. Dat een maximumprijs voor één of voor sommige ondernemers verlieslatend zou zijn is nooit aangevoerd als grond voor vernietiging of buitentoepassingstelling van een besluit. Dat laatste wordt integendeel beschouwd als het normale gevolg van maximumprijszetting; het van de markt verdwijnen van marginale ondernemingen kan erdoor bespoedigd worden(30). Voor één categorie van ondernemers is er alvast een bescherming wanneer de maximumprijzen alleen voor hen of in grotere mate voor hen tot verlies zouden leiden, dat is voor de importeurs van producten uit E.G.-landen. Een maximumprijs vormt immers „althans voor zover deze van toepassing is op geïmporteerde producten, een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking, met name wanneer die prijs op een zo laag peil wordt vastgesteld dat — gezien de algemene situatie van geïmporteerde producten in vergelijking met die van nationale producten — handelaren die het betrokken product in de betrokken lid-staat wensen in te voeren, dit slechts met verlies zouden kunnen doen”. Aldus het Hof van Justitie in de SADAM-zaak (zie hierboven „maximumprijzen op één niveau”).

Hierbij weze nu al aangestipt dat de importeurs niet alleen tegen verlieslatende maximumprijzen worden beschermd. De geciteerde passus werd gelicht uit het dictum van het arrest en heeft het oog op het voorliggend geval. Overweging 15 van het arrest houdt meer algemeen voor „dat een zonder onderscheid op nationale en geïmporteerde producten toepasselijke regeling weliswaar op zichzelf geen maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking vormt, doch een dergelijke werking wel kan krijgen bij vaststelling op een zodanig peil dat de afzet van geïmpor-

(29) Verwijzingen vinde men bij DE VROEDE, *o.c.*, nr. 209 e.v. en ANDERSEN, *o.c.*, blz. 241 e.v.

(30) Zie ook: R.v.S., arrest nr. 18.916, inzake *Féd. Belge Négoçiants... en combustibles*, van 19 april 1978.

teerde producten hetzij onmogelijk, hetzij moeilijker wordt dan die van de nationale producten''.

De aanhef van deze overweging doelt op een eerder wel verdedigde stelling dat een zonder onderscheid op nationale en vreemde producten toepasselijke regeling uit haar aard zelf geen maatregel met gelijke werking zou kunnen zijn, dat alleen aparte regelingen voor vreemde producten onder het verbod van artikel 30 E.E.G.-Verdrag zouden kunnen vallen(31). Die stelling wordt door het Hof afgewezen.

Is een maximumprijsbesluit aldus strijdig met artikel 30 van het E.E.G.-verdrag, dan moet de rechter de toepassing ervan t.a.v. de betrokkenen weigeren. Artikel 30 heeft immers rechtstreekse werking.

24. Met betrekking tot het probleem van verlieslatende maximumprijzen naar Belgisch recht kunnen de huidige standpunten als volgt worden samengevat.

Met uitzondering van het *Lacroix*-arrest van de Raad van State (arrest nr. 283 van 10 maart 1950), waarin een standpunt voorkomt dat twee jaar later werd herroepen(32) hebben zowel de Raad van State(33) als het Hof van Cassatie(34) voorgehouden dat de bevoegdheid die de Minister op grond van de prijzenwet heeft gekregen inderdaad even ruim is als de bewoordingen van de wet; dat geen regel in de prijzenwet zelf de uitoefening van die bevoegdheid afhankelijk maakt van bijv. het respecteren van de rendabiliteit van ondernemingen.

Vruchteloos zal men zoeken naar beperkingen die voortvloeien uit andere wetgeving, met name artikel 22 van de Wet op de handelspraktijken dat verkoop met verlies verbiedt. Men weet dat de uitvoerende macht bij het treffen van maatregelen moet blijven binnen de perken van (dat er kan getoetst worden aan) de wet op grond waarvan deze maatregelen worden getroffen, binnen de perken van de grondwet en verder ook binnen de perken gesteld door andere wetten; dat laatste althans voor zover deze andere wetten niet door de eerstgenoemde werden opgeheven en voor zover de eerstgenoemde wet niet een exclusieve regeling voor de betrokken materie bevat (*lex specialis...*). De Raad van State besliste te dien aanzien dat de prijzenwet „algemene oogmerken nastreeft die in wezen van economische aard zijn. De bevoegdheden welke de Minister aan die

(31) Hieromtrent: WAELEBROECK, M., *Les réglementations nationales de prix et le droit communautaire*, Brussel, 1975, blz. 23 e.v. — Men lette overigens op bij het raadplegen van dit werk, het werd geschreven na het *Galli*-arrest maar vóór het zoëven genoemd *SADAM*-arrest.

(32) Arrest nr. 1840 van 26 sept. 1952, *Féd. des unions professionnelles reconnues des charbonniers détaillants*.

(33) Nog onlangs in het reeds geciteerde aardappelprijzenarrest, nr. 16.403 van 7 mei 1974.

(34) 7 febr. 1955, *Pas.*, 590.

wet ontleent om maximumprijzen en winstmarges vast te stellen vinden derhalve alleen in dezelfde wet haar begrenzing en niet in de wet van 14 juli 1971 die een ander doel nastreeft''. Of men dan daaruit afleidt dat de prijzenwet een volledig exclusieve regeling bevat dan wel dat er nog moet rekening gehouden worden met andere wetten die ook algemene oogmerken van economische aard nastreven, juist is het alleszins dat de prijzenwet en de Wet op de handelspraktijken andere zaken regelen.

De ruime bevoegdheid die aan de Minister is gegeven laat dan toe verlieslatende maximumprijzen op te leggen. Zoals door Neels en Stuyck onderstreept (*o.c.*) is de verduidelijking van het Hof van Cassatie, „tijdelijke offers vragen'', wel een weergave van het gevoerde beleid en van wat als ruime consensus kan worden vastgesteld, maar levert zij verder geen in de praktijk dienstig criterium op om dergelijke prijsbesluiten te toetsen. Die houding is daarmee duidelijk. Het is een zaak van de wetgever om de bevoegdheid van de Minister nader te regelen of tenminste om daarvoor aanwijzingen te geven. Dat is ook begrijpelijk. Het prijsbeleid impliceert noodzakelijkerwijze een ruime beoordelingsvrijheid van de Minister. De Raad van State en de rechtbanken oordelen niet over de opportuniteit van het optreden van de Minister. De wetgever moet daarom zelf criteria vaststellen, voorwaarden stellen waaraan zo'n optreden moet voldoen. Het naleven van die voorwaarden kan later door de rechtbanken gehandhaafd worden.

25. Tegenover het parlement heeft de Minister van Economische Zaken altijd de volgende houding aangenomen. Stellig wil de Minister zich niet het recht toeëigenen om te beslissen over leven en dood van ondernemingen, stellig ook denkt de Minister er niet aan de rendabiliteit van ondernemingen in gevaar te brengen (35). Maar op toezeggingen, zelfs niet van die aard, wil de Minister zijn beleid niet laten vastspijkeren. Er kunnen omstandigheden zijn waarin het algemeen economisch belang maatregelen vereist die „pijn doen''. De Minister moet dan kunnen optreden.

Die houding wordt nog eens duidelijk gemaakt n. a. v. de prijzenwet inzake farmaceutica. In deze wet, waarvan de totstandkoming langs herhaalde nietigverklaringsverzoeken en -arresten van voorgaande prijsbesluiten was afgedwongen, werd de vrijheid van de Minister om maximumprijzen vast te stellen beperkt.

De Minister zou daarbij moeten rekening houden met de criteria die later nog bij Koninklijk Besluit zouden uitgewerkt worden maar waarbij alvast de rendabiliteit van de ondernemingen werd vermeld (art. 3). In dat besluit

(35) Men vinde verwijzingen naar de voorbereidende werken bij DE VROEDE, P., *o.c.*, *l.c.*

werd een nadere regeling getroffen die de Minister toeliet met *één of verschillende* van de genoemde criteria rekening te houden (art. 2). Een vernietigingsverzoek werd tegen dit besluit ingediend bij de Raad van State. Bij de verlenging van de wet, die slechts tijdelijk een regeling trof, werd (met een andere meerderheid in het parlement) aan het Koninklijk Besluit „kracht van wet” toegekend vanaf de inwerkingtreding ervan. Vernietiging van het besluit was nadien niet meer mogelijk (en het vernietigingsarrest kwam er niet voor de verlengingswet gestemd was). Verlenging van de wet en kracht van wet geven aan het K.B. gebeurde overigens in een enig artikel.

Ook deze houding van de Minister levert weinig of niets op om dergelijke besluiten te toetsen.

26. Die houding van de Minister wordt nu ook als regel aangenomen door de Raad van State. In het arrest *Fédération belge des négociants en combustibles* (arrest nr. 18.916 van 19 april 1978) wordt overwogen dat maximumprijzen in principe moeten vastgesteld worden met de zorg de rendabiliteit van ondernemingen niet in het gedrang te brengen. Dat dit niet met zoveel woorden in de wet is gezegd volgt daaruit dat de wetgever, daarin de Minister volgend, geoordeeld heeft dat er omstandigheden kunnen zijn waarin dit principe niet zal moeten geëerbiedigd worden (en verder, dat maximumprijzen niet zo hoeven gezet te worden dat ook ondernemingen die op zichzelf minder rendabel werken nog winst kunnen maken).

Erg geruststellend is dit nog niet. Het is immers de Minister die beoordeelt of die omstandigheden voorliggen. Een toetsing kan daar moeilijk.

27. Een goede toetsing zou daarin bestaan dat bij de interne legaliteitscontrole van prijsbesluiten als zijnde besluiten die afbreuk doen aan de vrijheid van ondernemen niet alleen de noodzakelijkheid van het ingrijpen zelf wordt onderzocht maar tevens op de proportionaliteit, de noodzakelijkheid van de maatregel om het voorgenomen doel te bereiken, zou worden gelet. Men weet dat dergelijke toetsing in België door C. Cambier wordt voorgesteld, maar niet gevolgd wordt(36).

III. PROGRAMMA-OVEREENKOMSTEN

28. Luidens artikel 1, § 3 van de prijzenwet kan de Minister van Economische Zaken met individuele of gegroepeerde ondernemingen pro-

(36) Een nadere uitwerking ervan voor de prijsreglementering in het algemeen vindt men bij ANDERSEN, R., o.c., blz. 246 e.v.

gramma-overeenkomsten afsluiten die met name op het vlak van de toegepaste prijzen verplichtingen inhouden.

Deze overeenkomsten worden gesloten voor een bepaalde termijn en kunnen door de partijen worden opgezegd met inachtneming van de in de overeenkomst vast te stellen opzeggingstermijn.

Niet-naleving van de overeenkomst door de ondernemingen geeft aanleiding tot het betalen van een vergoeding.

Met deze techniek kan een soepel prijsregime, gestoeld op ruim overleg tussen de overheid en de ondernemers, georganiseerd worden. De meeste programma-overeenkomsten regelen een prijsevolutie, verhoging of verlaging, naargelang de evolutie van in de overeenkomst bepaalde parameters (bijv. prijsnoteringen van grondstoffen; verwerkingskosten, berekend aan de hand van het gewogen gemiddelde van deze kosten in uitgekozen type-ondernemingen) en dat mits inachtneming van een stabilisatieschijf binnen dewelke zodanige evolutie geen aanleiding geeft tot prijswijziging. Zo'n prijsbeleid zou vanzelfsprekend niet kunnen gevoerd worden met opeenvolgende maximumprijzbesluiten. Ook het overleg n.a.v. prijsverhogingsaangiften kan dergelijke soepelheid niet bieden. Daarnaast laat deze techniek ruimte om ook m.b.t. andere punten overeen te komen. Een fraai voorbeeld daarvan, tevens een fraai voorbeeld ervan hoe prijsreglementering verbonden is met de marktstructuur, biedt de programma-overeenkomst voor elektrische huishoudtoestellen. Op deze markt was er een volkomen ondoorzichtige prijsstructuur terwille van de vele types van toestellen, de verschillende dienstverleningen die met de levering gepaard gingen en voornamelijk het schromelijk gebrek aan informatie daaromtrent aan de verbruikers. Daarenboven was er een vertikale prijsbinding die, eens ze niet langer geënt kon blijven op exclusieve distributieovereenkomsten, op spectaculaire wijze werd doorbroken. De programma-overeenkomst heft vertikale prijsbinding op en schept orde in de prijsstructuur. Voor invoerders en producenten is er een prijsevolutie georganiseerd; de verdelers mogen vrij hun prijzen bepalen (daar zal de mededinging enerzijds, het „volgen” van de prijsevolutie van de leveranciers anderzijds wel voor redelijke prijzen zorgen).

29. Door het afsluiten van de programma-overeenkomst worden de ondernemingen die ze (zelf of middels hun bedrijfsvereniging) ondertekenden, onttrokken aan de andere prijsstelsels (normale prijs en abnormale winstmarge, maximumprijs en prijsverhogingsaangifte). Afhankelijk van het standpunt dat men inneemt zal men daaraan toevoegen „tenzij uitdrukkelijk anders voorzien in de overeenkomst” of „voor zover in de overeenkomst een van die andere stelsels afwijkende regeling is getrof-

fen''. In het eerste geval houdt men voor dat aan de Minister de bevoegdheid is gegeven om, mits er maar „verplichtingen zijn op het vlak van de toegepaste prijzen'', bij overeenkomst een apart prijsregime te organiseren, dat alleen door de overeenkomst wordt georganiseerd. In het tweede geval houdt men voor dat de Minister bij overeenkomst afwijkingen mag organiseren. Programma-overeenkomsten bevatten verbintenissen m.b.t. de prijzen, d.w.z. tenminste het prijsniveau, en stellen daarom de maximumprijsregeling buiten werking. Praktisch gezien bevatten de overeenkomsten ook bepalingen m.b.t. de prijsevolutie en stellen daarin de prijsverhogingsaangifte buiten werking. Het stelsel van de normale prijs wordt buiten werking gesteld door artikel 1, §2 van de wet. Beide standpunten leiden daarom praktisch tot hetzelfde resultaat. Deze laatste vaststelling geldt althans zolang men het er maar over eens is dat de ondernemingen alleen kunnen onttrokken worden aan de prijsbeheersingsregelen, dat alleen een ander prijsbeheersingsregime kan georganiseerd worden.

30. Wat voor verplichtingen de ondernemingen daarnaast ook opnemen het kan hen niet ontheffen van andere regelen dan die terzake van maximumprijs, normale prijs en prijsverhogingsaangifte.

Aldus is er bijv. in de programma-overeenkomst elektrische huishoudtoestellen (art. 9 van de overeenkomst van 21.2.1975) een bepaling waarbij producenten en invoerders zich verplichten „de bepalingen te eerbiedigen ingesteld door de wet van 23 december 1969 in paragraaf 3 van artikel 2 van de wet betreffende de economische reglementering en de prijzen''. Het gaat hier om het verbod van weigering van verkoop. Het opnemen in de overeenkomst van deze verplichting waaraan men krachtens de wet al onderworpen was, en die krachtens de wet met strafsancties wordt gehandhaafd, heeft niet voor gevolg dat de ondernemers nu alleen op grond van de programma-overeenkomst tot naleving van het bedoelde verbod zijn gehouden. Het heeft niet voor gevolg dat inbreuken voortaan alleen zullen leiden tot betaling van de in de overeenkomst voorziene „vergoeding''. Integendeel, naast de strafsanctie die ze kunnen oplopen op grond van de wet, waarvan ze geen ontheffing kregen door de overeenkomst, zullen ze ook de „vergoeding'' moeten betalen wegens inbreuk op de overeenkomst. (Deze vergoeding is geen „straf'', evenmin overigens een administratieve sanctie).

31. Nu de Minister de bevoegdheid heeft gekregen om door het sluiten van programma-overeenkomsten ondernemingen te onttrekken aan andere prijsstelsels, is een verder optreden, om de ondernemingen van

eerder bestaande of later in te voeren maximumprijsbesluiten te ontheffen niet nodig.

32. De meeste programma-overeenkomsten worden afgesloten voor een korte duur: twee jaar (met uitzondering: drie jaar voor de programma-overeenkomst in de aardoliesector). Ze zijn door beide partijen opzegbaar mits inachtneming van een opzeggingstermijn van doorgaans dertig of zestig dagen. Inbreuken, vanwege de onderneming, op de overeengekomen prijzen geven aanleiding tot het betalen van een vergoeding. Dergelijke inbreuk betekent niet het einde van de overeenkomst, is geen eenzijdige verbreking, voor zover althans de inbreukplegende onderneming de vergoeding betaalt en, zoals in de meeste overeenkomsten nog eens uitdrukkelijk als verplichting opgenomen, nadien haar prijzen weer terugbrengt tot het toegelaten peil.

33. Over de juridische aard van de programma-overeenkomst zijn heel wat vragen gerezen. Daaromtrent moge het volgende vastgesteld worden. In de eerste plaats lijkt het, op grondwettelijk vlak, geen twijfel dat het aanwenden van contractuele procédés voor het voeren van overheidsbeleid dienstig kan zijn en geen afstand doen is van macht of geen „niet nakomen van bestuursplicht”, maar juist een aangepast uitoefenen van deze plicht wanneer aan de volgende voorwaarden is voldaan. Het voorwerp van dergelijke contracten moet precies zijn. Er moeten nauwkeurig omschreven verplichtingen m.b.t. een bepaalde zaak in opgenomen zijn, de naleving (resp. ontbinding) van de overeenkomst moet verzekerd kunnen worden en de overheid moet de mogelijkheid hebben een beleidswijziging door te voeren wanneer de omstandigheden dit vereisen. Zoals Andersen, die op deze problemen ingaat (*o.c.*, blz. 218-219) terecht onderstreept voldoen de totnogtoe gesloten overeenkomsten aan deze vereisten. De korte duur van deze overeenkomsten is daarbij een belangrijk punt; die korte duur maakt het wel geloofwaardig dat de overheid precieze modaliteiten voor het uitvoeren van haar beleid kon vastleggen. Verder komt de opzegging, nog steeds volgens deze auteur, tegemoet aan de eis van mogelijkheid tot beleidsverandering. Dat daarbij een opzeggingstermijn moet in acht genomen worden — op voorwaarde dat die voldoende kort is — is de prijs die moet betaald worden voor de voordelen van het contractuele procédé.

34. In de tweede plaats lijkt een kwalificatie als administratief contract, quasi-contract of contract naar burgerlijk recht niet zo belangrijk, althans niet wanneer de rechtsgevolgen die men door deze aanduidingen wil verklaren, ondersteunen of beogen, ook zonder strijd om het etiket vast-

staan. Vast staat in ieder geval dat de overheid zich ook bij het afsluiten van deze contracten als overheid moet gedragen, dat zij bijv. de regel van gelijkheid en de beginselen van behoorlijk bestuur moet eerbiedigen (37). Met betrekking tot de gelijkheid mag het volgende overwogen worden. Stellig laat de techniek van de programma-overeenkomst de Minister een ruime vrijheid toe in de keuze van partners en contractvoorwaarden teneinde zijn beleid te voeren. Maar een overeenkomst bijvoorbeeld die uit haar aard geroepen is om voor een hele sector dienstig te zijn onder meer blijkend uit het feit dat ze afgesloten werd met een belangrijke beroepsgroepering, moet ook kunnen openstaan voor alle ondernemers van de sector die zich in gelijke voorwaarden bevinden en dezelfde verplichtingen willen opnemen. Als blijkt dat de omstandigheid dat het een beroepsgroepering is die de overeenkomst sloot, geen noemenswaardige extra voordelen opleverde voor het beleid (extra doelt dan op „meer dan als de overeenkomst met alle ondernemers van de groepering zou gesloten zijn”), dan kan een vraag van een niet tot de groepering behorend ondernemer niet afgewezen worden. Niet tot de groepering behoren is dan geen pertinent criterium voor het creëren van verschillende rechts-situaties. Op te merken valt echter, dat voor het hanteren van het gelijkheidsbeginsel in deze zaken allereerst de economische toestand waarop de Minister moet ingrijpen, met name de situatie terzake van prijsbeheersing, maatgevend kan zijn (38). Als de Minister aannemelijk kan maken dat een gewijzigde situatie hem niet langer toelaat het „zachte” contractuele procédé verder in de sector uit te breiden (doch vooralsnog geen opzeg van de overeenkomst met de anderen nodig maakt), dan zal de weigering van de Minister niet als strijdig met de gelijkheidsregel voorkomen. Totnogtoe rezen hier, voor zover bekend, geen problemen. De programma-overeenkomsten voor ingevoerd hout en elektrische huishoudtoestellen, die werden gesloten met verenigingen die niet de (quasi-) totaliteit van de sector vertegenwoordigen, voorzien in bijlage een „individuele akte van verbintenis” met „bewijs van ontvangst” en staan zeker open voor de hele sector. In de sector van de elektrische huishoudtoestellen was de situatie wel heel apart: daar werden de ondernemers naar de programma-overeenkomst gedreven door scherpe maximumprijsbesluiten voor wie ze niet ondertekende.

Vast staat ook dat de programma-overeenkomst zelf niet aanvechtbaar is voor de Raad van State. Het is geen éénzijdige handeling. Beslissingen die

(37) Daarentrent: conclusies van Eerste advocaat-generaal DUMON in de zaak Maatschappij der Brugse Zeevaartinrichtingen, Cass., 30 jan. 1976, *Arr. Cass.*, 4332 e.v.

(38) Men leze hieromtrent de beschouwingen van auditeur MAROY voor R.v.S., inzake *Farnir*, arrest nr. 14.004 van 8 maart 1970 in *R.J.D.A.*, 1971, 116 e.v.

het sluiten ervan voorafgaan (als het griefhoudende beslissingen zijn) en beslissingen waarbij aan ondernemingen het toetreden tot de overeenkomst geweigerd wordt zijn wel aanvechtbaar voor de Raad van State.

35. Met betrekking tot de uitvoering van de overeenkomst zijn de burgerlijke rechtbanken bevoegd (39), tenzij uit de aard der zaak een beroep op de Raad van State nodig zou zijn (bijv. vernietigingsverzoek van een Ministerieel Besluit dat op de betrokkenen toepasselijk zou zijn in strijd met de overeenkomst).

IV. PRIJSVERHOOGINGSAANGIFTE

36. Het stelsel van de prijsverhogingsaangifte werd in de jaren vijftig (1951-1959) ingevoerd als noodzakelijk instrument om de Minister toe te laten een prijsbeleid te voeren. Om zulks te doen moet de Minister immers geïnformeerd zijn omtrent de prijsevolutie, met name dan omtrent de voorgenomen prijsverhogingen. Aldus geïnformeerd kan de Minister zijn houding bepalen. Op grond van de prijzenwet stonden hem aanvankelijk weinig middelen ter beschikking: ofwel de prijsverhoging laten doorgaan ofwel een sectoriële maximumprijs zetten. Later kwamen daarbij: het afsluiten van een programma-overeenkomst (1969) en het zetten van een individuele maximumprijs (1971). Benevens deze middelen van autoritair optreden was er de mogelijkheid om in overleg te treden met de ondernemer(s) en zo een op overreding gestoelde oplossing te vinden. Bij dat overleg kon de in 1951 opgerichte Prijzencommissie behulpzaam zijn. Een organisatie van dat overleg was er echter niet. Tot het succes dat het overleg opleverde heeft zeker ook bijgedragen dat het ministerie van Economische Zaken de plaats is waar ondernemers ook voor andere dossiers dan prijsverhogingsaangiften terecht moesten komen. Een bedrijf dat uitgenodigd wordt zich te associëren met het prijsbeleid van de Minister zal deze uitnodiging niet zonder meer afwijzen als het later zelf (bijv. in het kader van expansiewetgeving) aan de Minister zal vragen dat hij zich associeert met het (investerings)beleid van het bedrijf.

37. Het ontbreken van enige juridische organisatie van het overleg leverde echter moeilijkheden op. Tekenend in dat verband is het arrest van de Raad van State in de zaak *Syndicale Kamer van de invoerders van Engelse bieren* (arrest nr. 15.953 van 3 juli 1973). Op een prijsverhogingsaangifte had de Minister geantwoord (met een van de drie type-brieven) dat hij niet kon akkoord gaan met de voorgenomen verhoging. De

(39) Uitdrukkelijk n.a.v. de niet-naleving door de ondernemers: art. 1, §3, al. 3 prijzenwet.

Syndicale Kamer vroeg aan de Raad van State vernietiging van deze „beslissing”. De Raad van State moest wel antwoorden dat dit geen beslissing was. Tenzij de Minister een maximumprijs stelt mag de verhoging immers doorgang vinden na verloop van de termijn van aangifte. De bewuste brief was gewoon „de zienswijze” van de Minister en moest, aldus de Raad, beschouwd worden „als een begin van bespreking waarop de Minister verder niet is ingegaan”.

38. Bij Ministerieel Besluit van 24 december 1975 werd dan het prijsverleg n.a.v. de verhogingsaangifte georganiseerd. Men vindt deze regeling in artikel 1, § 2 en § 3 van het besluit betreffende de prijsverhogingsaangifte. De aanbevelingspraktijk van de Minister wordt daarin „gecodeficieerd”. Het niet opvolgen van deze aanbevelingen brengt voor de onderneming mee dat ze een bijkomende termijn moet in acht nemen alvorens de aangekondigde prijsverhoging door te voeren.

De mogelijke standpunten die de Minister naar aanleiding van een prijsverhogingsaangifte en binnen de termijn, thans drie maanden, kan innemen worden opgesomd in artikel 1, § 2 van het besluit van 1971 (zoals gew.). De houding die de onderneming daarop kan innemen, en de gevolgen daarvan, worden geregeld in artikel 1, § 3. Hieronder volgt een overzicht.

De Minister kan:

1. de vervroegde toepassing van de aangegeven verhoging toestaan;
2. een aanbeveling geven die een weigering of beperking van de aangegeven verhoging inhoudt;
3. niet antwoordend de wachttermijn laten verstrijken.
4. een individuele maximumprijs zetten voor zover dit mogelijk is gelet op de in de wet vereiste voorwaarden.

Daaraan moet volledigheidshalve toegevoegd worden:

5. een sectoriële maximumprijs zetten en/of
6. onderhandelingen aanvatten met het oog op het afsluiten van een programma-overeenkomst, in beide laatste gevallen al dan niet gepaard gaand met een van de houdingen onder 1 tot 4.

39. Met betrekking tot de houding die de onderneming daarop kan innemen moet allereerst het volgende vermeld worden. Na een prijsverhogingsaangifte, drie maand voor de verhoging zal doorgevoerd worden, moet de onderneming hoe dan ook nog eens de prijs die zij voornemens is toe te passen meedelen aan de Minister en zulks vijf werkdagen voor de effectieve toepassing. Deze laatste kennisgeving geschiedt per brief. De aldus meegedeelde prijs mag uiteraard niet hoger liggen dan deze vermeld

in de prijsverhogingsaangifte; anders zou het immers een nieuwe prijsverhogingsaangifte zijn. Die prijs kan wel lager liggen dan de aanvankelijk aangegeven verhoging, zulks als gevolg van de aanbeveling van de minister. Deze kennisgeving dient nu als tweede scharnier (naast de aanbeveling) in het overleg.

Dat gaat als volgt.

40. „Weigert” de minister de verhoging in haar geheel dan kan de onderneming daarmee akkoord gaan of niet. Gaat ze akkoord dan meldt ze dit door de zoëven genoemde kennisgeving en ze handhaaft (vijf dagen wachten heeft hier geen zin) haar op het tijdstip van de verhogingsaangifte regelmatig toegepaste prijs. Deze prijs zal dan in de kennisgeving bevestigd worden. Gaat de onderneming niet akkoord dan meldt ze, nu bij ter post aangetekend schrijven met bericht van ontvangst, welke prijs ze effectief zal toepassen. Die prijs zal uiteraard niet hoger kunnen zijn dan deze vermeld in de verhogingsaangifte; hij kan wel lager liggen dan de aanvankelijk aangegeven verhoging. Het gevolg van dit niet akkoord gaan met de aanbeveling is dat de onderneming bij wijze van spreken twee maand „langer” moet wachten om een prijsverhoging door te voeren. Zij mag nl. de prijs vermeld in de kennisgeving eerst toepassen twee maand na die kennisgeving. Ook daarop kan de Minister dan weer reageren. Hij kan de onderneming, voor het verstrijken van die twee maanden termijn, toch weer de gehele of gedeeltelijke toepassing van de aangegeven verhoging (aan te nemen valt; „het niveau vermeld in de kennisgeving”) toestaan. Aan te nemen valt dat een onderneming die na een „weigering” haar aanvankelijke prijsverhoging matigde (in de kennisgeving) voor dit laatste meer kans maakt dan een andere.

41. Weigert de minister de verhoging gedeeltelijk dan zou — *mutatis mutandis* — dezelfde regeling toepassing moeten vinden. Daarbij valt evenwel het volgende op. Een gedeeltelijke weigering waarmee de onderneming zou akkoord gaan zou normaal ertoe leiden dat die onderneming op het einde van de verhogingsaangiftetermijn een beperkte prijsverhoging doorvoert. Het akkoord van de onderneming gebeurt door de kennisgeving van de werkelijk toe te passen prijs, gelijk aan of lager dan die welke door de Minister werd voorgesteld. Het gevolg van zo’n kennisgeving is, luidens art. 1, § 3, al. 2 dat deze prijs mag toegepast worden vijf werkdagen nadien. Zou de onderneming dan met die kennisgeving moeten wachten tot vijf dagen voor het verstrijken van de aangiftetermijn van drie maanden? Zulks blijkt, uit de praktijk en ook uit de aandachtige lezing van het besluit, niet het geval te zijn (men leze o.m. art. 1, § 3, *in fine*). Wat als een gedeeltelijke weigering wordt beschreven is daarom (althans bij vlug

antwoord van de Minister) een voorstel van gedeeltelijke, vervroegd toe te passen, verhoging. Zulks blijkt ook uit de praktijk. Ten tijde van het ministerieel besluit van 1975 dat het overleg organiseerde werden als antwoordmogelijkheden van de Minister drie type-brieven gehanteerd: één voor het akkoord gaan met een vervroegde verhoging, één voor het akkoord gaan met een vervroegde doch beperkte verhoging en één voor de weigering (geheel) van de aangegeven verhoging.

Volgt men de zgn. „gedeeltelijke weigering” op dan mag men de prijs vermeld in de kennisgeving toepassen vijf dagen na die kennisgeving. Volgt men de aanbeveling niet op dan vindt de hierboven („weigering”) beschreven procedure toepassing.

42. Staat de Minister de vervroegde toepassing van de gehele verhoging toe dan is er verder, vanzelfsprekend, geen probleem. De onderneming bevestigt nog eens haar prijs en vijf dagen daarna mag die prijs toegepast worden.

43. Antwoordt de Minister niet dan mag de onderneming na het verstrijken van de prijsverhogingsaangiftetermijn de verhoogde prijs toepassen. Of ook dan de regel geldt dat de onderneming vijf dagen voordien nog eens kennisgeving moet doen van de (van die) prijs die ze voornemens is te vragen, is niet geheel duidelijk (40).

44. Die kennisgeving kan, als men ze doet, natuurlijk plaatsvinden vijf dagen voor het verstrijken van de drie maanden termijn (niet eerder). Men lette echter op: de Minister beschikt over de volle drie maanden om zijn antwoord op de verhogingsaangifte mee te delen. De kennisgeving kan die termijn niet verkorten. Het is dus mogelijk dat de Minister nog antwoordt gedurende die laatste dagen. ...

45. Als men er verder nog rekening mee houdt dat prijsverhogingsaanbieden doorlopend kunnen ingediend worden, de ene aangifte al gedurende de wachttermijn van de vorige dan begrijpt men dat de organisatie van dit overleg veel weg heeft van de regelen voor het kaartspel dat men „bieden” heet.

46. Daarmee is aan het prijsoverleg enige organisatie gegeven. Daarmee is ook in enige mate tegemoet gekomen aan de eisen van de rechtsbescherming. De zgn. „weigering” van de minister is nu aanvechtbaar voor de Raad van State. Lettend op de omstandigheid of een handeling van

(40) Vgl. art. 1, §3, al. 1 en art. 7bis van het besluit van 1971.

de overheid rechtsgevolgen meebrengt, eerder dan op de vorm van de beslissing, kan bezwaarlijk ontkend worden dat deze weigering een wijziging in de positie van de onderneming voor gevolg heeft. Het kan bezwaarlijk ontkend worden dat die weigering griefhoudend is (41).

47. Men kan de vraag stellen of de Minister dit systeem aldus mocht organiseren, of het nog wel wat te maken heeft met een prijsverhogingsaangifte, dienend om de Minister toe te laten een houding aan te nemen ten aanzien van prijsverhogingen. Ons inziens kan daarover weinig twijfel bestaan. Artikel 2, § 4, al. 1 van de wet laat de Minister veel ruimte om de prijzenwet uit te voeren en de prijsverhogingsaangifte te regelen. Door deze regeling kregen de gedachte van overleg, die zeker sinds 1969 in de prijzenwet voorhanden is, en het standpunt innemen door de Minister samen uitvoering. Op het formele vlak bekeken, nagaand hoe ruim de bevoegdheid van de Minister is, moge dit nog steun vinden in het arrest van de Raad van State (inzake *Fed. Chem. Nijv.*, nr. 16.490) van 21 juni 1974. Daarbij werd o.m. voorgehouden dat de prijsblokkering van zes maanden die de ondernemer oploopt wanneer hij een verhoging reeds toepast zonder aangifte, of voor het verstrijken van de aangiftetermijn, een regeling is die de Minister mocht treffen op grond van artikel 2, § 4 van de wet.

48. Men merkt ook hoe klein, op praktisch vlak, het verschil kan worden tussen een late weigering vanwege de Minister in deze „overlegprocedure” en het individueel maximumprijzenbesluit van zes maanden. Nochtans is de totstandkoming van dit laatste in de wet met alle waarborgen omgeven terwijl een „weigering” van de Minister niet dezelfde waarborgen biedt. Hieruit mogen geen al te scherpe conclusies getrokken worden m.b.t. de geldigheid van het besluit dat het overleg organiseert. Dat het verschil klein is ligt in de eerste plaats immers daaraan dat de Minister het individueel maximumprijzenbesluit, zoals art. 2, § 2bis van de wet het hem toelaat te treffen, heeft verzacht tot een „geheel of gedeeltelijk weigeren van de verhoging” (een prijsblokkering) voor een termijn van zes maanden.

Dossiers van prijsverhogingsaangifte

49. In artikel 2, § 4, al. 3 van de wet en in artikel 3 van het besluit wordt omstandig geregeld welke informatie n.a.v. een prijsverhogingsaangifte moet verstrekt worden. Bij BOURGOIGNIE, (*o.c.*, blz. 201 e.v.) vindt men

(41) Over de vereisten waaraan de handeling, waarvan vernietiging wordt gevraagd, moet voldoen: MAST, A., *Administratief Recht*, 7^e ed., 1977, blz. 521 e.v.

voorbeelden van formulieren. Bevat de aangifte niet alle vereiste gegevens dan wordt de aangiftetermijn onderbroken tot die gegevens bezorgd zijn, dat althans indien de prijsdienst binnen de acht dagen na de aangifte de onderneming verwittigd heeft dat het dossier onvolledig was. Latere opvraging van aanvullende gegevens heeft geen gevolgen voor het verder lopen van de termijn (art. 4 Besluit).

Prijsverhogingsaangifte door beroepsverenigingen

50. Prijsverhogingen kunnen aangegeven worden door beroepsverenigingen. Dat ontslaat de ondernemingen die in de aangifte vermeld zijn wel van een aparte aangifteplicht. Ze blijven er echter toe gehouden de inlichtingen te verschaffen die hen worden gevraagd.

Bij dergelijke prijsverhogingsaangifte kan de Minister alleen tegenover de groep een standpunt innemen.

Zit in die groep één of meerdere ondernemingen die een betere, lagere, prijs zouden kunnen houden dan kan de Minister op grond van de prijzenwet (in feite gaat het om een probleem van mededinging) twee kanten uit. Hij kan de prijsverhoging laten doorgaan (al dan niet beprkt) en een vervolgingsbeleid wegens overschrijding van de normale prijs, c.q. normale winstmarge, opzetten tegen de bedoelde ondernemingen. Hij kan ook proberen de groep te doen uiteenvallen door scherpe maatregelen (weigering van verhoging of sectoriële maximumprijs) tegen de hele groep, zodat hij bij latere aangiften alleen met aparte ondernemingen te maken krijgt.

Nieuwe producten

51. Voor nieuwe producten en prestaties geldt vanzelfsprekend geen prijsverhogingsaangifte. Artikel 6, § 2 en § 3 van het besluit bepalen te dien aanzien dat de invoerders, producenten en verdelers, voor zover ze *ratione personae* onderworpen zijn aan de prijsverhogingsaangifte, de prijzen van hun nieuwe producten of prestaties moeten meedelen aan de Prijzendienst (kennisgeving geregeld in art. 6, § 3) ten laatste op de dag waarop die prijzen worden toegepast. Op die manier kan het ministerie ook zicht krijgen op de prijs ervan en desnoods optreden (alleen met een sectoriële maximumprijs of een voorstel van programma-overeenkomst). Nieuwe producten zijn onderworpen aan het stelsel van de normale prijs (ook: abnormale winstmarge) en aan dat van de sectoriële maximumprijs als die bestaat.

52. De kennisgeving van de prijs van nieuwe producten en prestaties is ook het aanknopingspunt voor een toezicht op de nieuwigheid van het

product. Men kan niet proberen de prijsverhogingsaangifte te ontlopen door zogenaamd nieuwe producten te brengen.

Nieuw is het product wanneer het nieuw is in de onderneming die het aanbiedt; artikel 6, § 2, al. 3 bepaalt daaromtrent: „Kunnen in elk geval niet worden aangezien als nieuw (...) de producten (...) die gelijkenis of overeenstemming vertonen met wat in de onderneming reeds bestaat op de dag waarop zij op de markt worden ingevoerd of reeds bestond voor die datum”.

Over die nieuwhed oordeelt uiteindelijk de minister. Binnen de vijftien dagen na de kennisgeving kan hij aan de onderneming „betekenen” dat het product gelijkenis of overeenstemming vertoont met een ander product van dezelfde onderneming. (Ons inziens moet onderneming hier begrepen worden in de zin van „zelfstandige economische eenheid”, d.w.z. met een eigen beleidsvrijheid).

Gebeurt er binnen deze termijn geen betekening dan is het product, luidens artikel 6, § 2, al. 4, definitief als nieuw te beschouwen.

Prijsverlagingen en akkoord over daaropvolgende verhogingen zonder aangifte

53. Prijsverlagingen moeten niet meegedeeld worden. Artikel 8 van het besluit van 1971, dat teruggaat tot een tekst van 1961 (M.B. 8 sept. 1961, art. 1), voorziet evenwel in een apart stelsel voor latere verhogingen na een prijsverlaging. Producenten en invoerders die een prijsverlaging aan de Prijzendienst bekend maken uiterlijk op de dag van toepassing, kunnen, indien zij op dat ogenblik een aanvraag daartoe doen, van aangifte en indienen van dossier worden vrijgesteld voor latere prijsverhogingen m.b.t. dezelfde producten, en zulks „volgens de voor elk bijzonder geval door de minister van Economische Zaken te bepalen modaliteiten”. Hoe ver zo’n akkoord kan reiken staat niet vast(42).

Prijsverhogingsaangifte en maximumprijs

54. Het bestaan van een maximumprijs ontslaat de ondernemingen principieel niet van prijsverhogingsaangifte, dat althans wanneer de door hen regelmatig toegepaste prijs lager is dan de maxima en de voorgenomen verhoging die maxima niet te boven gaat (zolang ze van kracht zijn). „Meedelen” dat men tijdens het van kracht zijn van een maximum-prijsbesluit hogere dan de maximumprijzen zal vragen gaat moeilijk! Wel kan een verhogingsaangifte, gaande tot boven het maximum, ingediend worden wanneer het tijdstip van de voorgenomen verhoging na het ver-

(42) „Extrême”: de petroleumproducten vóór 1971 — Hieromtrent: *Courrier Hebdomadaire C.R.I.S.P.*, nr. 641 van 12 april 1974, blz. 7-8.

strijken ligt van een maximumprijsbesluit dat tot een bepaalde datum zal (zou) van kracht zijn. De Minister zou in zulk geval, en tenzij het maximumprijsbesluit hem machtigt afwijkingen te verlenen, wel beperkt zijn m.b.t. de door hem aan te nemen houdingen.

55. Indien de prijsvorming in een sector doorlopend d.m.v. maximum-prijsbesluiten zou geregeld worden kan om een verhoging van de maxima gevraagd worden door ondernemingen. De prijsverhogingsaangifteprocedure is hier niet van toepassing. Tenslotte moet vermeld worden dat ook voor het verzoek om afwijkingen van een maximumprijsbesluit, waar zulke afwijkingen mogelijk zijn, geen algemeen geldende procedure voorhanden is.

Prijsverhogingsaangifte en normale prijs

56. Al mag men aannemen dat de Minister, voor zover het hem mogelijk is, onder het overlegstelsel geen prijzen zal toelaten die hem abnormaal voorkomen — en hij maakt toch het prijsbeleid —, toch is de prijs die door de Minister werd aanvaard of gedoogd niet geroepen het stelsel van de normale prijs buiten werking te stellen. Daarvoor is er tevens een sterk punt in de wetgeving: de hoven en rechtbanken oordelen *oppermachtig* over het abnormaal karakter van de prijzen, aldus artikel 1, § 2 van de wet. Stellig zal het voor de rechtbank een aanduiding zijn, in de huidige stand van de rechtspraak veel meer ook dan dat, van het normaal karakter van de prijs door de Minister aanvaard of aanbevolen n.a.v. een prijsverhogingsaangifte.

V. VERHOUDING TUSSEN DE VERSCHILLENDE STELSELS — NOG EEN TAAK VOOR DE RECHTER ?

57. Uit de lezing van de wet moge blijken dat het stelsel van de normale prijs de regel is, dat van de maximumprijszetting (en dat van de programma-overeenkomst) de uitzondering. In feite heeft het stelsel van de prijsverhogingsaangifte dat van de normale prijs, als regel, vervangen. Terwijl in de optiek van de wet de taak in de prijsbeheersing was verdeeld tussen de Minister enerzijds, met een vast bewaken van de prijsvorming, en de rechtbanken anderzijds, met een slechts occasioneel nodig optreden, is de hele prijsbeheersing nu overgenomen door de Minister (43). Ook de handhaving van de wet is praktisch gezien door Economische Zaken overgenomen (zie hoofdstuk II en III van de wet en in het bijzonder art.

(43) Zie in dat verband nog de regeling voor groenten en fruit: *S.E.W.*, 1977, blz. 799-800.

11bis dat echter nog niet werd uitgevoerd). Zestig procent van de „repressieve opdrachten” der Economische Algemene Inspectie heeft betrekking op de naleving van de prijsreglementering (44).

58. Het door de rechters te handhaven verbod om tegen een hogere dan de normale prijs te verkopen heeft in het prijsbeheersingsmechanisme grotendeels z'n betekenis verloren (45). Dat betekent niet dat er voor de rechter geen taak meer zou weggelegd zijn. Integendeel, het zoëven genoemde verbod kan, als de rechter dit zou willen, het aanknopingspunt zijn om het beleid van de Minister aan te vullen en ook om toezicht te houden op dat beleid. Aanvulling is daar mogelijk waar sectoriële maximumprijzen en prijsverhogingsaangifte in groep, sommige ondernemingen alsnog zouden toelaten abnormale winsten te maken of een prijs te vragen die voor hun onderneming bekeken abnormaal hoog zou zijn. Verfijning van het prijsbeleid, naar aparte ondernemingen toe, kan dan door de rechter ondernomen worden. Of zulks wenselijk is, is een andere zaak. In feite zou zo'n verfijning alleen maar betekenen dat door de rechter de mededingingsvervalsende neveneffecten van het prijsbeheersingsstelsel worden ongedaan gemaakt. Dat dit dan toch weer met behulp van de prijswetgeving zou gebeuren lijkt ons niet zo'n beste zaak. Beter ware het dat daarvoor een beroep zou kunnen gedaan worden op een wet betreffende economische mededinging. Toezicht houden op het beleid van de Minister is ten dezen alleen maar mogelijk voor zover de prijs die door de Minister gezet wordt hoger zou zijn dan de normale prijs, zoals de rechter die zou beoordelen. Ook hier is er de vraag van de wenselijkheid van dergelijk toezicht. Met betrekking tot het antwoord daarop moge, bij wijze van vast principe, voorgehouden worden dat iedere mogelijkheid van toetsing terwille van de rechtsbescherming moet opgehouden worden.

HOOFDSTUK II

TOEPASSINGSREGELEN

I. TOEPASSINGSGEBIED VAN DE PRIJZENWET

59. De regelen van de prijzenwet zijn in de eerste plaats van toepassing op koop-verkoop overeenkomsten m.b.t. „producten, grondstoffen, eet- of koopwaren en dieren”, d.w.z. „lichamelijke roerende goederen”. Ver-

(44) *V. en A. Kamer*, 1977-1978, nr. 19 van 7 maart 1978, blz. 1365 vraag nr. 45.

(45) Zie evenwel: prijsverhogingsaangifte door beroepsverenigingen.

der vindt de wet toepassing op de „aanbieding (...) van elke prestatie” met uitzondering van die welke verricht wordt in het kader van arbeids-overeenkomsten (...). Prestatie moet opgevat worden in de brede betekenis van „dienstverlening” in het economisch verkeer (46). Daaronder valt met name ook het verhuren (...) van goederen.

60. Goederen en diensten zijn slechts aan de prijzenwetregeling onderworpen voor zover er geen bijzondere wetgeving geldt die de prijsvaststelling ervan regelt (bijv. verhuur van woningen ...). Waar zulke bijzondere wetten maxima stellen blijven het leveren van goederen en diensten principieel onderworpen aan de Besluitwet van 1946 m.b.t. de abnormale winst.

61. Luidens de prijzenwet zelf valt het loon voor de arbeid in dienstverband niet onder de hier bedoelde regeling. Evenmin valt daaronder het bedrag dat als vergoeding voor wie de auteursrechten (in het algemeen: intellectuele en industriële eigendomsrechten) heeft, betaald wordt n.a.v. vertoning, reproductie enz... (47). In het algemeen gezien valt ook de financiële sector buiten deze regeling (zie verder onder „wetgeving”).

62. Voor prestaties van vrije beroepen werd tot voor kort voorgehouden dat ze niet onder de prijzenwet vallen. Naar aanleiding van de herstelwet (art. 36 W. 30 maart 1976) werd dit door de Minister tegengesproken. Aan te nemen valt dat die prestaties inderdaad onder de ruime omschrijving van de wet vallen. Daarbij dient echter opgemerkt dat in vele gevallen een aparte regeling is voorzien (artsen, apothekers, tandartsen, notarissen, bankrevisoren ...) en dat het „misverstand” verder wel kan voorvloeien uit de omstandigheid dat voor de niet gereguleerde tarieven en prijzen *de facto* de prijsverhogingsaangifte niet werd toegepast.

63. *Ratione loci* is de prijswetgeving van toepassing op transacties op de Belgische markt; *ratione personae* is ze van toepassing op iedereen zonder onderscheid (voor zover geen *lex specialis* geldt).

II. TOEPASSINGSGEBIED VAN DE REGELING VOOR PRIJSVERHOOGINGSAANGIFTE

64. Wanneer de prijs van de zoëven genoemde goederen (48) en diensten wordt verhoogd geldt de verplichting tot prijsverhogingsaangifte. Die

(46) Voor deze interpretatie: R.v.S., inzake *Films Athos*, arrest nr. 7920 van 10 juni 1960, met advies MAROY, P., in *R.J.D.A.*, 1960, blz. 186.

(47) Hieromtrent: ANDERSEN, o.c., blz. 13 e.v.

(48) Dieren en landbouwproducten uitgezonderd: DE VROEDE, o.c., nr. 269.

verplicht rust echter niet op iedereen die dergelijke goederen en diensten aanbiedt. Alleen de verhogingen die voor het prijsbeleid van betekenis zijn moeten aangegeven worden. Dat laatste is als volgt georganiseerd.

Tot prijsverhogingsaangifte zijn gehouden:

1. invoerders (ook: het verkoopbureau) en producenten (daarin begrepen: die diensten presteert);
2. verdelers die gemeenschappelijke tarieven in overleg of voor meerdere ondernemingen vaststellen;
3. verdelers die goederen of prestaties aanbieden voorzien van een eigen handelsvorm, benaming of merk;

en zulks voor zover het omzetcijfer van de onderneming, B.T.W. niet inbegrepen, hoger ligt dan 7,5 miljoen frank (art. 1, § 6 van het besluit — de daaraan toegevoegde voorwaarde „en tenzij de onderneming daarenboven onderworpen is aan de forfaitaire aanslag van de B.T.W.” blijkt niet gehanteerd te worden: DE VROEDE, *a.w.*, nr. 265).

Niettemin zijn ook de ondernemingen waarvan het omzetcijfer dit bedrag niet overschrijdt toch gehouden een prijsverhogingsaangifte in te dienen wanneer ze behoren tot de zogenaamd

4. homogenen sectoren, d.w.z. die sectoren waar producten en prestaties een homogeen karakter vertonen en het voorwerp uitmaken van vergelijkbare tarieven. Men vindt deze sectoren opgesomd in artikel 1, § 6 van het besluit.

65. Verdelers die producten (...) doorverkopen zonder bijkomende bewerking of dienstverlening of zonder eigen „imago” zijn niet onderworpen aan de prijsverhogingsaangifte. Zij kunnen zelfs geen prijsverhogingsaangifte indienen. Voor hen geldt in het algemeen een blokkering van de winstmarge (procentueel). Die marge respecterend, mogen de verdelers de door hun leveranciers (producenten en invoerders) regelmatig doorgevoerde prijsverhogingen doorberekenen. Deze regeling vindt men in artikel 9 van het besluit. Men vindt daar ook een bijzondere regeling voor vertikale prijsbinding door producenten en invoerders: wanneer de prijzen op die manier worden vastgesteld mag de Minister de daarin begrepen handelsdistributiemarge beperken.

66. Hierboven werd al vermeld dat de prijsverhogingsaangifte kan ingediend worden door ondernemingen apart of door beroepsverenigingen. De Minister kan voor de groepsaangiften een nadere regeling treffen. Dat laatste gebeurt blijkbaar geval per geval (49).

(49) Hieromtrent: DE VROEDE, P., *o.c.*, nr. 272.

67. Met betrekking tot het *dossier van de aangifte* moet nog vermeld worden dat een vereenvoudiging van de aangifte kan toegestaan worden (door de Minister) indien het jaarlijks omzetcijfer van de onderneming die de aangifte indient niet hoger is dan 5 miljoen BF (B.T.W. niet inbegrepen) en de omzet in die onderneming voor het product of de dienst m.b.t. hetwelk (dewelke) de verhoging wordt voorgenomen, niet hoger is dan 500.000 Fr. (...) (art. 3, *in fine*, van het besluit).

68. Prijsverhogingen die voortvloeien uit *indexatieformules* maken het voorwerp uit van verhogingsaangifte tenzij de indexatieformule zelf door de Minister is aanvaard n.a.v. een prijsverhogingsaangifte. In dit laatste geval moeten dan wel de latere wijzigingen van de formule zelf het voorwerp van een aangifte uitmaken. Met betrekking tot deze formules zij hier gewezen op artikel 57 van de herstellwet van 30 maart 1976 (*Staatsbl.*, 1 april) dat indexering slechts toelaat voor zover naar reële parameters wordt verwezen en dat voorts de weerslag van indexeringen beperkt tot een bedrag van maximum acht tienden van de eindprijs (50).

HOOFDSTUK III

CIVIELRECHTELIJKE GEVOLGEN VAN INBREUKEN OP DE PRIJSWETGEVING

69. Op de civielrechtelijke gevolgen van inbreuken op de prijswetgeving wordt hier niet uitvoerig ingegaan. Het moge volstaan daaromtrent vast te stellen dat prijswetgeving (economische) openbare ordewetgeving is en dat daarmee strijdige overeenkomsten absoluut nietig zijn. Dat betekent echter niet dat de overeenkomst in haar geheel nietig zou moeten zijn. De nietigheid als sanctie hanterend, zo ver gaand als nodig is maar ook niet verder (51) zou het in vele gevallen een goede oplossing zijn de prijsclausule slechts nietig te verklaren in de mate dat ze de normale prijs (...) overstijgt (52). Deze oplossing verstoort het minst het economisch verkeer. Uitvoering van de overeenkomst zou moeten afgewezen worden voor het deel van de prijs dat de normale prijs overstijgt. Terugvordering van het te veel betaalde zou, met hanteren van de regel „*in pari causa*” kunnen afgewezen of ingewilligd worden. Een vaste keuze tussen gehele

(50) Uitzonderingen kunnen door de Minister toegestaan worden; hieromtrent: V. en A. Sen., 1977-1978, nr. 42 van 25 juli 1978, blz. 1532 vraag nr. 63.

(51) Hieromtrent: VAN GERVEN, W., *Algemeen Deel*, nr. 127 e.v.

(52) Men vergelijkte daarmee VAN GERVEN's voorsgel't.a.v. het schadebeding, R.W., 1976-1977, 1379 e.v. maar ook de kritiek daarop van WYMEERSCH, R.W., 1976-1977, 1382 e.v.

of gedeeltelijke nietigheid wordt hiermee niet gedaan (53). De nietigheid als sanctie hanteren, zoals hierboven als uitgangspunt genomen, laat de rechter toe, in ieder concreet geval nagaand wat de omstandigheden waren van de nietige transactie, de overeenkomst in zoverre nietig te verklaren als nodig is om de verstoorde orde te herstellen (en niet zover dat aan het beoogde doel wordt voorbijgeschoten). Juist m.b.t. prijsreglementering zou het een goede sanctie zijn de partijen aldus tot naleven van het normale — of maximumprijsniveau te dwingen.

HOOFDSTUK IV

IN DE PRIJSWETGEVING STRAFBAAR GESTELDE CONTRACTWEIGERING (54) (55)

Artikel 311 van het Strafwetboek en Artikel van de Wet van 18 juli 1924

70. Artikel 1, al. 2 van de Wet van 18 juli 1924 op de wederrechtelijke speculatie inzake levensmiddelen en koopwaren, handelspapieren en -effecten stelt strafbaar *met bedrieglijke middelen* de stijging of daling van de prijzen van koopwaar (...) te bewerken of pogen te bewerken, te handhaven of pogen te handhaven. Daarmee wordt artikel 311 Sw. uitgebreid, dat alleen het bewerken van de stijging of daling der prijzen (...) strafbaar stelde, niet de poging daartoe en evenmin het handhaven van zo'n stijging of daling en de poging daartoe. De wet van 1924 voor ziet een kortere gevangenisstraf dan artikel 311 Sw.

71. Alinea 2 van hetzelfde artikel stelt strafbaar: zelfs *zonder bedrieglijke middelen* (...) de *abnormale* stijging (...) van de prijzen (...) vrijwillig bewerken (...), hetzij door verbod of overeenkomst, de vaststelling van minima- of maximaprijzen ten doel hebbende, hetzij een beperking van de voortbrenging of van de vrije omloop der producten.

72. Contractweigering en ook het aanzetten tot contractweigering is daarmee luidens alinea 2 („verbod” en „beperking van de vrije omloop”) strafbaar voor zover degenen die weigert te contracteren (...) dat doet met het oogmerk een *abnormale* stijging (...) der prijzen te bewerken. Bijzonder opzet is dus vereist. „Vrijwillig” werd in die optiek ingelast tijdens de

(53) Vgl. DE VROEDE, o.c., nr. 415 e.v.; ANDERSEN, o.c., blz. 336 e.v.

(54) De hier besproken arresten vinde men weergegeven bij SCHRANS, G., *S.E.W.*, 1967, 345 e.v.

(55) Over deze wetgeving: R.P.D.B., *Tw. Industrie et commerce*, nr. 162-191; RIGAUX, M., TROUSSE, T.E., *Les crimes et délits du code pénal*, dl. IV, Brussel, 1963, blz. 606-607 (art. 311); KRUTHOF, R., *De verticale prijsbinding van marktartikelen*, Brussel, 1973, blz. 169 e.v.

bespreking in de Kamer. Het Hof van Cassatie bevestigde die zienswijze in het Union Spépha-arrest van 2 juni 1960. Veroordeling op grond van dit artikel zal daarmee zo al niet uitgesloten dan toch meestal onmogelijk zijn. Het inroepen van deze wetsebepaling om een contractweigering als fout in de zin van artikel 1382 B.W. in te roepen zal hetzelfde lot volgen.

73. Weigeren te contracteren is als dusdanig niet aan te merken als een „bedrieglijk middel” in de zin van alinea 1. Wel kunnen valse of bedreiglijke mededelingen die n.a.v. een weigering of n.a.v. het aanzetten tot contractweigering worden gedaan, „bedrieglijke middelen” zijn waarmee een strafbaar bewerken van prijsverhoging (...) of een strafbaar handhaven van hoge (...) prijzen tot stand komt. Hoewel hier geen bijzonder opzet vereist is moet het handelen gericht zijn op een beïnvloeding van de prijzen en moet (behalve bij de strafbare poging) de prijsverhoging (...) ook intreden.

Artikel 4 van de Wet van 22 januari 1945 betreffende de economische reglementering in de prijzen

74. Artikel 4 van de wet van 22 januari 1945 verbiedt het producten (...) die aangewezen zijn door de Minister (...) aan de omloop te onttrekken door „te weigeren ze te verkopen” (art. 4, litt. b) of „door de verkoop (...) ervan te onderwerpen aan voorwaarden die niet overeenkomen met de modaliteiten door de bevoegde minister vastgesteld” (art. 4, litt. c).

75. Als door de Minister aangewezen goederen moeten worden aangemerkt: die producten (...) waarvan de productie, de verwerking (... vgl. art. 3, al. 1) gereguleerd worden door de Minister, de producten (...) waarvoor een maximumprijs is gesteld en de producten (...) die onderworpen zijn aan het stelsel van de normale prijs, aldus artikel 1 van het M.B. van 10 juli 1945, aangevuld door het M.B. van 29 juli 1950 (56). Door de Minister zijn daarmee aangewezen: *alle* „producten, grondstoffen, goederen of dieren en diensten”.

76. Artikel 4 verbiedt verkoopweigering en verkapte verkoopweigering. Een bijzonder opzet is daarbij niet (meer) vereist. Voor de Besluitwet van 29 juni 1946 was verkoopweigering alleen verboden als dit met speculatieve oogmerken gebeurde. Die besluitwet heeft de passage met die

(56) De aldus geformuleerde tekst werd toegepast in het Union Spépha-arrest te Luik. Met M.B. van 17 okt. 1946 werd in deze zaak niet vermeld. Dat besluit regelt ook de toepassing van artikel 4 maar vermeldt niet de maximumprijsreglementeringen, die wel vermeld waren in de tekst van het besluit van 1945. De toevoeging aan het M.B. van 1945 i.v.m. de producten die aan het stelsel van de normale prijs zijn onderworpen werd gedaan door het besluit van 1950.

strekking uit artikel 4 geschrapt. Het zoëven vermelde M.B. van 10 juli 1945 moet dan ook als impliciet opgeheven beschouwd worden voor zover het dezelfde passage nog bevat. In de aanhef van het M.B. van 1950 dat het besluit van 1945 aanvult wordt daarop trouwens allusie gemaakt. Het Hof van Cassatie bevestigde in het arrest van 1965, in de Union Spépha-zaak, dat een bijzonder opzet in de zin van speculatie geen voorwaarde is voor het bestaan van het artikel 4 bedoelde misdrijf (57).

In hetzelfde arrest van 1965 heeft het Hof van Cassatie ook voorgehouden dat het „onttrekken aan de omloop” geen voorwaarde is van het misdrijf maar het resultaat ervan. Dat laatste lijkt dan ook zo te moeten verstaan worden dat dit resultaat zich niet moet voordoen. In die zin heeft het Hof te Luik, dat na het Cassatiearrest van 1965 de Union Spépha-zaak te beoordelen kreeg, het artikel 4 ook geïnterpreteerd.

Daarmee is er in het Belgisch recht een verbod van verkoopweigerings als dusdanig. Niet alleen de auteurs die dit vaststellen maar ook het Hof te Luik waren daarmee vrij ongelukkig. Het Hof te Luik overwoog dat ook „qu'en plus, habitué à la traditionnelle liberté du commerce, l'esprit s'étonne que le législateur ait érigé en fait antisocial le refus de vendre ou de livrer sans avoir admis que les auteurs d'un semblable refus aient la faculté de s'en justifier autrement que par le recours aux règles strictes de la justification en droit pénal”. Verder stelde het hof dat de vaststelling van het voorhanden zijn van dit misdrijf (m.n. het gewone opzet) met de grootste omzichtigheid moet gebeuren.

77. Er blijft na het arrest van het Hof van Cassatie toch de vraag wat onder verkoopweigerings dient verstaan te worden, en zulks gelet op het onmiddellijk daarbij aansluitende verbod van verkapte verkoopweigerings. Verkoopweigerings wordt niet steeds in dezelfde betekenis gebruikt. Met de letter en de bedoeling van de wet lijkt ons het volgende standpunt het best overeen te komen. Verkoopweigerings in de zin van artikel 4 is dan voorhanden wanneer men aan om het even wie weigert te verkopen. Weigert men niet aan om het even wie te verkopen doch beperkt men z'n aanbod tot bepaalde personen dan moet zulks aangemerkt worden als een „modaliteits” in de zin van artikel 4, littera c. Wanneer die modaliteits in strijd is met reglementering dan ligt strafbare verkapte verkoopweigerings voor. Reglementering, „de door de bevoegde minister vastgestelde modaliteiten”, moet hier in de breedste zin opgevat worden: niet alleen de ministeriële besluiten die getroffen zouden zijn op grond van de Wet van

(57) Gotzen, M., Strowel en, met hen, De Caluwe, A. vinden dat na 1946 de beperking van de strafbare verkoopweigerings tot de met oogmerk van speculatie gedane weigerings behouden blijft: DE CALUWE, A., in: *Economisch en Financieel Recht Vandaag, I*, 1974 (2^e dr.), blz. 281 e.v.

22 januari 1945. Aldus besliste het hof te Luik in de Union Spépha-zaak dat de modaliteiten waarmee voor de „aangewezen” producten (door prijsstelsel) moest worden rekening gehouden die waren van de K.B.’s van 1955 en 1960 (getroffen op grond van de wetten op de uitoefening van de geneeskunde). Dat betekent dan wel dat artikel 4 van de wet van 22 januari 1945 een „catch-all regel” wordt in die zin dat alle weigeringen die gesteund zijn op met om het even welke reglementering van de productie, verkoop enz... strijdige „modaliteiten”, strafbaar zijn. Tot die reglementering behoren ook de kartelbepalingen en de bepalingen m.b.t. het vrij verkeer van goederen uit het E.E.G.-Verdrag (voor zover ze op een bepaalde situatie van toepassing zijn). Al met al blijft de praktische draagwijdte van het aldus geïnterpreteerde verbod van verkoopweigeren vrij beperkt. Verkoopweigeren zelf, in de bovengeschetste zin, zal weinig of niet voorkomen. Bij verkapte verkoopweigeren zal het Openbaar Ministerie moeten aantonen dat de modaliteiten van het aanbod, de reden om te weigeren, strijdig zijn met een reglementering. Bij een actief vervolgingsbeleid, en niets wijst er op dat hier enige actie zal ontstaan, zou dit leiden tot een meer nauwlettend toezien op weigeringen. Omdat artikel 4, litt. c dan geen andere functie heeft dan een bijkomende weg om de naleving van andere voorschriften te handhaven kan zulks niet veel meer „belemmering” meebrengen dan die welke reeds door die andere voorschriften werd veroorzaakt.

Artikel 2, § 3 van de Wet van 22 januari 1945 betreffende de economische reglementering in de prijzen

78. Artikel 2, § 3 van de wet van 22 januari 1945 bepaalt: wanneer de toepassing van § 3 van artikel 1 (programma-overeenkomst) en der §§ 1 en 2 van artikel 2 (maximumprijzen en -winstmarges) tot doel heeft een maximumverkoopprijs voor de kleinhandelaar of de verbruiker vast te stellen, kunnen de producenten en de verdelers, met de bedoeling deze maatregel te ontzenuwen, niet weigeren naar best vermogen en onder de voorwaarden conform de handelsgebruiken, de vraag van de verdelers of verbruikers naar producten en dienstverstrekingen te voldoen, als die vraag niet abnormaal voorkomt en te goeder trouw wordt gedaan. Iedere partij kan zich tot de Commissie tot regeling der prijzen wenden met het oog op bemiddeling. Men kan zich ook, rechtstreeks of in geval van mislukking van de bemiddeling, tot de rechtbank wenden.

79. In het systeem van de Wet van 22 januari 1945 is artikel 2, § 3 geen *lex specialis*, t.a.v. artikel 4, voor de contractweigeren m.b.t. goederen (en diensten) waarvoor een maximumprijs is gesteld. Artikel 4 blijft hier

toepassing vinden en wordt door artikel 2, § 3 aangevuld, zulks op de volgende manier. Verkoopweigering, zoals bedoeld in artikel 4, b., aan om het even wie weigeren te verkopen, blijft verboden op grond van dat artikel. De verkoop of de verdere levering afhankelijk maken van het betalen door de koper, of het verder vragen door de koper aan diens cliënt, van een hogere prijs dan de maximumprijs blijft verboden op grond van artikel 4, c. Artikel 2, § 3 betekent alvast een aanvulling van artikel 4, c in die zin dat een sluiks willen ontwijken van dit laatste verbod door andere modaliteiten te hanteren, ook verboden wordt voor zover daarmee de bedoeling de maximumprijsreglementering te „ontzenuwen” voorlag, d.w.z. voor zover deze bedoeling door het Openbaar Ministerie kan bewezen worden. Dat bewijs kan bestaan in het voorhanden zijn van stukken waaruit deze bedoeling blijkt; het bewijs kan evenzeer geleverd worden door, wijzend op de omstandigheden waarin de zaak plaatsvond, het bestaan van die bedoeling aannemelijk te maken. Vanzelfsprekend zal artikel 2, § 3 niet toegepast worden wanneer die „andere modaliteiten” reeds strijdig zijn met bestaande reglementering, met „modaliteiten door de bevoegde Minister vastgesteld”.

Een verder aanvulling bestaat daarin dat ook het onvoldoende bevoorraden uitdrukkelijk verboden wordt.

80. Artikel 2, § 3 laat exclusiviteitsovereenkomsten, selectieve distributie en prijshandhaving onverlet; het heeft geen draagwijdte t.a.v. de mededinging. In de eerste plaats is de hier bedoelde verkoopweigering slechts verboden wanneer ze gebeurde met een bijzonder opzet, nl. de maximumprijzen te doorbreken. In de tweede plaats luidt het verbod dat men niet kan weigeren „naar best vermogen” te leveren. Op deze regel kan degenen die een exclusiviteitssysteem (...) heeft opgezet zich beroepen om te weigeren aan buitenstaanders te leveren. Zodanige levering zou hem voor schadeclaims vanwege de exclusiviteitshouders stellen. Naar best vermogen is levering aan buitenstaanders niet mogelijk (58).

Verdere beperkingen i.v.m. het normaal en te goeder trouw zijn van de vraag (bijv. solvabiliteit van de vrager, bevoorradingsvraag overeenkomend met de gebruikelijke hoeveelheden voor het distributieniveau van de vrager) zijn vanzelfsprekend en lijken ook impliciet reeds besloten in artikel 4.

(58) Vgl. ECKMAN, P., in *S.E.W.*, 1969.